

Aktywność kobiet na rynku pracy

Analiza danych zastanych

czerwiec 2006 r.

Agata Zadrożna
agata.zadrozna@tns-global.pl

Spis Treści

Spis Treści	1
Informacje o badaniu	2
Główne wyniki	3
Wstęp	5
1. Aktywność zawodowa kobiet	6
2. Sytuacja kobiet pracujących	22
3. Bezrobocie wśród kobiet	35
4. Sytuacja kobiet biernych zawodowo	45
5. Opieka nad dziećmi	50
6. Wynagrodzenia	51
Podsumowanie	56
Źródła danych:	57

Informacje o badaniu

KLIENT:	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
TEMAT:	Aktywność kobiet na rynku pracy
CELE BADAWCZE:	Opis sytuacji kobiet na rynku pracy na podstawie istniejących danych
METODOLOGIA BADANIA:	Analiza danych zastanych
AUTOR RAPORTU:	Agata Zadrożna

Główne wyniki

- 60% polskich kobiet jest obecnie w wieku produkcyjnym (18-59 lat), a więc można się spodziewać, że ta grupa będzie aktywna na rynku pracy.
- W rzeczywistości współczynnik aktywności zawodowej wśród kobiet w wieku 15 lat i więcej wynosił w IV kwartale 2005 r. 48,1%.
- Współczynnik aktywności zawodowej jest wśród kobiet niższy niż wśród mężczyzn (48,1% wobec 62,9%).
- Wskaźnik zatrudnienia dla kobiet jest bardzo niski i wynosił w IV kwartale 2005 r. zaledwie 39,2% (dla porównania dla mężczyzn wynosił on 53,2%).
- Stopa bezrobocia wśród kobiet sięgnęła w IV kwartale 2005 r. 18,3% i była wyższa niż w przypadku mężczyzn o 2,9 punktu procentowego (15,4%).
- Pomiędzy 1992 a 2005 rokiem spadł współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia zarówno dla kobiet jak i dla mężczyzn, a stopa bezrobocia wzrosła.
- Współczynnik aktywności zawodowej kobiet najwyższy jest w grupie wieku 35-39 lat i 40-44 lata (odpowiednio 84,3% i 83,9%).
- Wyraźnie niższy niż w przypadku mężczyzn jest współczynnik aktywności zawodowej wśród kobiet w wieku 20-24, 25-29 i 30-34 lata – kobiety wycofują się wtedy z rynku pracy ze względu na urodzenie i wychowanie dzieci.
- Aktywność zawodowa kobiet znacznie zmniejsza się powyżej 50 roku życia.
- Współczynnik aktywności ekonomicznej najwyższy jest wśród kobiet z wykształceniem wyższym (79,3%), a najniższy wśród tych z wykształceniem podstawowym (17,9%).
- Stopa bezrobocia najniższa jest wśród kobiet z wykształceniem wyższym (9,3%), a najwyższa wśród tych z zasadniczym zawodowym (25,4%).
- Dysproporcje w stopie bezrobocia pomiędzy kobietami, a mężczyznami zwiększają się wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia.
- Stopa bezrobocia kobiet najwyższa jest w województwie zachodniopomorskim (23,8%), a najniższa w lubelskim (14,1%).
- Rozpowszechnienie elastycznych form pracy jest w Polsce niewielkie. 14,9% kobiet pracuje w niepełnym wymiarze czasu, ale więcej niż co czwarta z nich wolałaby pracować na pełen etat.
- Zdecydowana większość kobiet (85,6%) zatrudniona jest w stałych godzinach, zaledwie co setna może sama decydować o harmonogramie pracy.
- Można zaobserwować podział na zawody kobiece i męskie. Częściej niż mężczyźni kobiety pracują jako specjaliści, pracownicy usług osobistych i sprzedawcy oraz pracownicy biurowi.

- Rzadziej niż mężczyźni kobiety pracują jako robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń.
- Kobiety (4%) dwukrotnie rzadziej niż mężczyźni (8%) zatrudnione są jako przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy.
- Kobiety częściej niż mężczyźni mają wykształcenie w dziedzinie nauk społecznych, ekonomii i prawa, kształcenia nauczycieli i pedagogiki oraz zdrowia i opieki społecznej.
- Mężczyźni częściej wykształceni są w dziedzinie inżynierii, procesów produkcyjnych i budownictwa.
- Stopa bezrobocia wśród kobiet najwyższa jest w najmłodszej grupie wieku 18-19 lat (48,6%) i zmniejsza się w starszych grupach wieku.
- Ponad połowa (52,8%) bezrobotnych kobiet poszukuje pracy od ponad roku.
- Najpopularniejszą wśród kobiet metodą poszukiwania pracy jest poszukiwanie przez krewnych i znajomych (82,7%). Ponad trzy czwarte z nich (75,7%) korzysta także z pomocy Powiatowych Urzędów Pracy.
- Wśród kobiet biernych zawodowo przeważają osoby w wieku 60 lat i więcej (44,3%) oraz w wieku 15-24 lata (22,3%).
- 14,1% biernych zawodowo kobiet i tylko 0,7% biernych zawodowo mężczyzn nie poszukuje pracy ze względu na obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu.
- Płace kobiet są niższe od płac mężczyzn i to niezależnie od ich wieku oraz poziomu wykształcenia, a także branży, w której pracują.

Wstęp

Poniższe opracowanie dotyczy sytuacji polskich kobiet na rynku pracy. Większość analizowanych danych pochodzi z badań Głównego Urzędu Statystycznego z 2004 i 2005 roku, a przede wszystkim z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Najważniejszymi tematami poruszonymi w raporcie są poziom aktywności zawodowej kobiet oraz czynniki, które na niego wpływają, takie jak wiek i wykształcenie. Oddzielne rozdziały poświęcone zostały wynagrodzeniom kobiet oraz możliwościom zapewnienia dzieciom opieki.

W większości przypadków dane dotyczące kobiet są porównywane z odpowiednimi danymi dla mężczyzn.

1. Aktywność zawodowa kobiet

1.1. Struktura kobiet według wieku

Jednym z ważniejszych czynników wpływających na sytuację kobiet na polskim rynku pracy jest niewątpliwie struktura według wieku, czyli proporcje pomiędzy liczebnością poszczególnych grup wieku. Największe znaczenie ma w tym kontekście liczba kobiet w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 lat), produkcyjnym (18-59 lat) i poprodukcyjnym (powyżej 59 lat), ponieważ zależy od niej liczba nowych miejsc pracy, które powinny być tworzone w gospodarce, w miarę jak najstarsze roczniki kobiet wycofują się z rynku pracy, a najmłodsze na niego wkraczają.

W połowie 2005 roku w Polsce żyło 19,7 mln kobiet. W wieku przedprodukcyjnym było 3,89 mln z nich, a w wieku poprodukcyjnym - 3,95 mln. Pozostałe 11,85 mln znajdowało się w wieku produkcyjnym, czyli 18-59 lat, a większość z nich (7,53 mln) było w wieku mobilnym, czyli 18-44 lata. Liczba kobiet w wieku mobilnym jest ważnym wskaźnikiem sytuacji na rynku pracy, ponieważ jest to wiek największej aktywności zawodowej.

W świetle powyższych danych można spodziewać się, że 60,2% polskich kobiet, które są w wieku produkcyjnym, będzie aktywne na rynku pracy. Z drugiej strony więcej niż co trzecia z nich (36%) jest w wieku niemobilnym, czyli ma 45 lub więcej lat (są to liczne roczniki powojennego wyżu urodzeń), a część osób w tym wieku wycofuje się z rynku pracy. W miastach udział kobiet w wieku produkcyjnym jest nieco wyższy (62,6%) niż na wsi (56,2%).

Kobiety w wieku przedprodukcyjnym stanowią 19,8% ogółu kobiet. Zdecydowanie wyższy jest odsetek kobiet poniżej 18 roku życia wśród mieszkanek wsi, gdzie prawie co czwarta (23,5%) ma mniej niż 18 lat. W miastach mniej niż 18 lat ma natomiast jedynie 17,5% kobiet. Wiek poprodukcyjny osiągnęła mniej więcej co piąta kobieta zarówno na wsi jak i w mieście – odpowiednio 20,3% i 19,9%.

Z przedstawionej struktury kobiet według wieku wynika, że sytuacja demograficzna wsi jest nieco bardziej korzystna ze względu na większy udział kobiet w wieku przedprodukcyjnym, co w przyszłości oznacza mniejsze obciążenie pracujących osobami na emeryturze. Niekorzystnym aspektem takiej sytuacji jest potrzeba tworzenia na wsi stosunkowo większej ilości miejsc pracy dla młodych kobiet. Biorąc pod uwagę utrzymujący się podział na zawody „kobiece” i „męskie” oraz brak miejsc pracy w tych pierwszych w rejonach wiejskich, można spodziewać się wzrostu bezrobocia wśród młodych kobiet na wsi oraz wzrostu migracji do miast.

Z punktu widzenia gospodarki, sytuacja demograficzna Polski jest korzystna, szczególnie jeśli porównać ją z sytuacją krajów zachodniej Europy. Liczba kobiet w wieku produkcyjnym przewyższa w naszym kraju liczbę kobiet w wieku przed i poprodukcyjnym, a współczynnik obciążenia demograficznego obrazujący stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym wynosi dla kobiet 0,66, co oznacza, że na każde 1000 kobiet w wieku produkcyjnym przypadają 662 kobiety w wieku nieprodukcyjnym. Natomiast współczynnik obciążenia demograficznego ludnością w wieku poprodukcyjnym wynosi 0,33. Współczynniki te, kształtujące się na razie na dość korzystnym poziomie, będą w przyszłości zmieniać się na niekorzyść, czyli wzrastać – coraz mniejsza liczba kobiet w wieku produkcyjnym będzie przypadła na rosnącą liczbę kobiet w wieku nieprodukcyjnym (w tym przede wszystkim poprodukcyjnym). A trzeba pamiętać, że właśnie osoby w wieku produkcyjnym przyczyniają się do wytworzenia produktu krajowego i „utrzymują” resztę społeczeństwa.

Jeśli chodzi o proporcję pomiędzy ludnością w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, to jak już wspomniano wyżej, według prognoz demograficznych będzie się ona zmieniała na niekorzyść. W ostatnich latach liczba kobiet w wieku produkcyjnym systematycznie w Polsce wzrastała i zgodnie z prognozą ludności na lata 2003-2030 wzrośnie jeszcze w br. (2006) (do 11,91 mln), a od 2007 roku zacznie się zmniejszać. W przypadku liczby kobiet w wieku mobilnym to wzrastać będzie ona jeszcze do 2009 roku, kiedy osiągnie 7,55 mln. W tym samym czasie liczba kobiet w wieku niemobilnym będzie się zmniejszać, co związane będzie z osiąganiem wieku emerytalnego przez liczne roczniki kobiet, które przyszły na świat w okresie powojennego wyżu urodzeń. W dalszej przyszłości następował będzie dalszy spadek liczby kobiet w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrost liczby kobiet w wieku poprodukcyjnym.

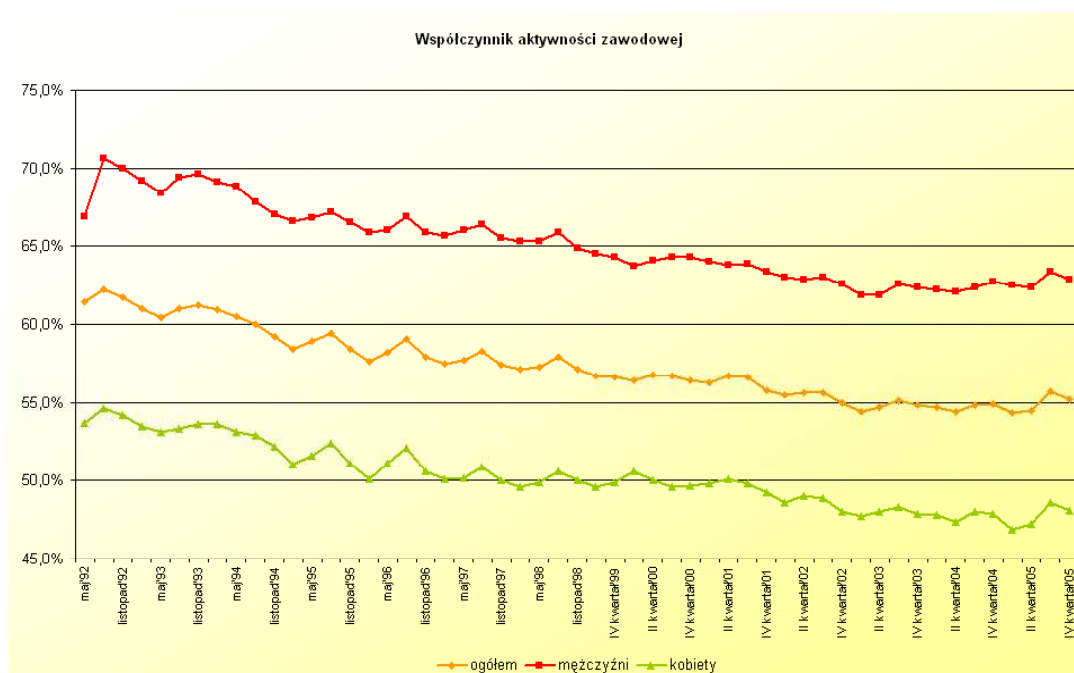
1.2. Aktywność zawodowa kobiet i mężczyzn

Oczywiście nie jest tak, że wszystkie kobiety w wieku produkcyjnym są aktywne zawodowo. Główny Urząd Statystyczny na potrzeby Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) osoby aktywne

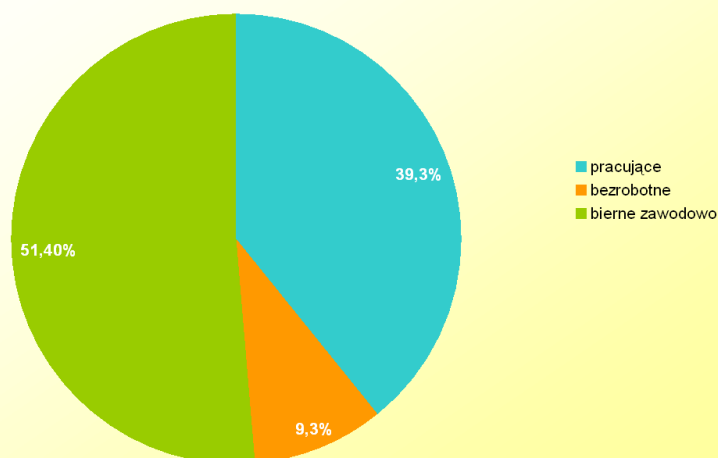
zawodowo definiuje jako, wszystkie osoby uznane za pracujące (osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia wykonywały przez co najmniej 1 godzinę jakąkolwiek pracę przynoszącą dochód lub zarobek lub nie wykonywały pracy, ale formalnie ją miały) lub bezrobotne (osoby, które w badanym tygodniu nie były osobami pracującymi, aktywnie poszukiwały pracy i były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po badanym tygodniu).

Współczynnik aktywności zawodowej wśród kobiet, wynosił w IV kwartale 2005 roku 48,1%, tak więc aktywna zawodowo była prawie co druga kobieta powyżej 15 roku życia. Wśród mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej był wyraźnie wyższy i wynosił 62,9%.

W Polsce przed 1989 rokiem większość kobiet w wieku produkcyjnym pracowała i nie istniało zjawisko bezrobocia, jednak po przemianach w gospodarce współczynnik aktywności zawodowej zaczął stopniowo się obniżać. Współczynnik aktywności zawodowej mierzony jest od 1992 roku, kiedy badanie BAEL zostało przeprowadzone po raz pierwszy. Przez cały okres od 1992 do 2005 roku można było zaobserwować jego spadek. W maju 1992 roku współczynnik aktywności zawodowej kobiet wynosił 53,7%, natomiast w IV kwartale 2005 roku już tylko 48,6%. Współczynnik aktywności zawodowej dla mężczyzn również zmniejszył się (z 66,7% do 62,9%). Spadek aktywności zawodowej był większy w przypadku kobiet (5,1 punktu procentowego) niż w przypadku mężczyzn (3,8 punktu procentowego), pomimo że współczynnik aktywności zawodowej kobiet od początku był na niższym poziomie.

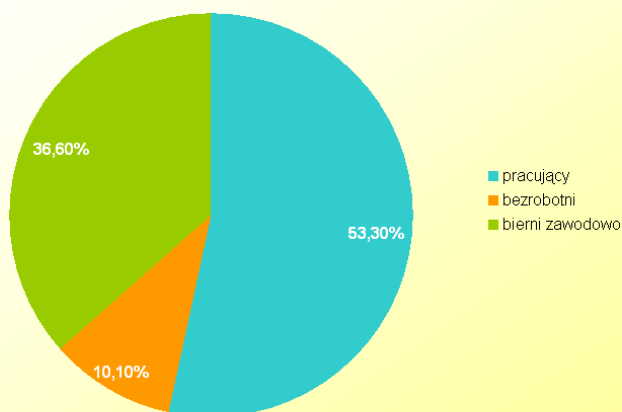
Kobiety w wieku 15 lat i więcej według aktywności zawodowej w III kwartale 2005 r.

Ponad połowa kobiet w wieku 15 lat i więcej jest bierna zawodowo (51,4%), czyli ani nie pracują one, ani nie poszukują pracy. Przyczyną bierności zawodowej co piątej (19,8%) z nich jest nauka (dla porównania uczy się 10,2% ogółu kobiet w wieku 15 lat i więcej), a 44,2% z nich jest w wieku poprodukcyjnym (dla porównania w wieku poprodukcyjnym jest 22,8% ogółu kobiet w wieku 15 lat i więcej). Pozostałe 36,0% z innych powodów wycofało się z rynku pracy.

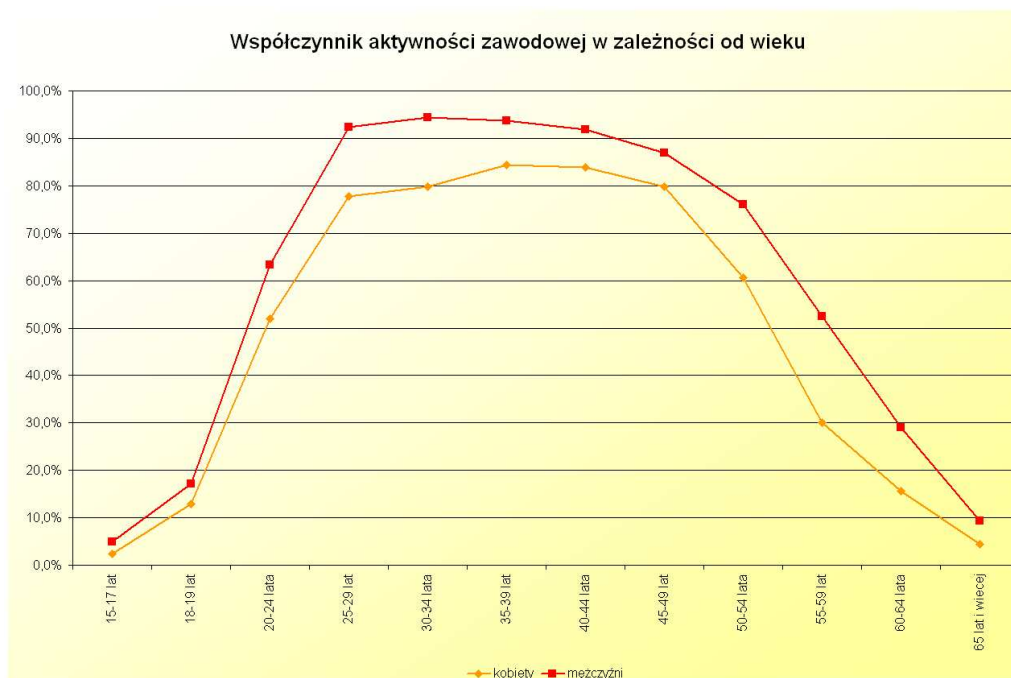
Odsetek mężczyzn biernych zawodowo wśród ogółu mężczyzn jest znacznie niższy i wynosi 36,6% - aż 29,8% z nich nie pracuje ze względu na naukę i uzupełnianie kwalifikacji, a 32,6% ponieważ są w wieku poprodukcyjnym. Widać, że wyraźnie mniej niż wśród kobiet jest biernych zawodowo mężczyzn, którzy są w wieku poprodukcyjnym. Natomiast podobnie jak wśród kobiet mniej więcej co trzeci (37,6%) mężczyzna w wieku 15 lat i więcej ani nie pracuje, ani nie uczy się, ani nie osiągnął jeszcze w wieku emerytalnego.

Mężczyźni w wieku 15 lat i więcej według aktywności zawodowej w III kwartale 2005 r.

Osoby pracujące są wśród kobiet w wieku 15 lat i więcej w mniejszości, tylko 39,3% z nich pracuje zawodowo. Jednocześnie jest to znacznie mniej niż w przypadku mężczyzn, wśród których pracuje zawodowo ponad połowa – 53,3%. Natomiast nieco mniej niż co dziesiąta kobieta pozostaje bez pracy, chociaż chciałaby ją podjąć - osoby bezrobotne stanowią 9,3% wśród kobiet i 10,1% wśród mężczyzn (odsetek bezrobotnych jest niższy od stopy bezrobocia, ponieważ przy obliczaniu stopy bezrobocia bierze się pod uwagę tylko osoby aktywne zawodowo).

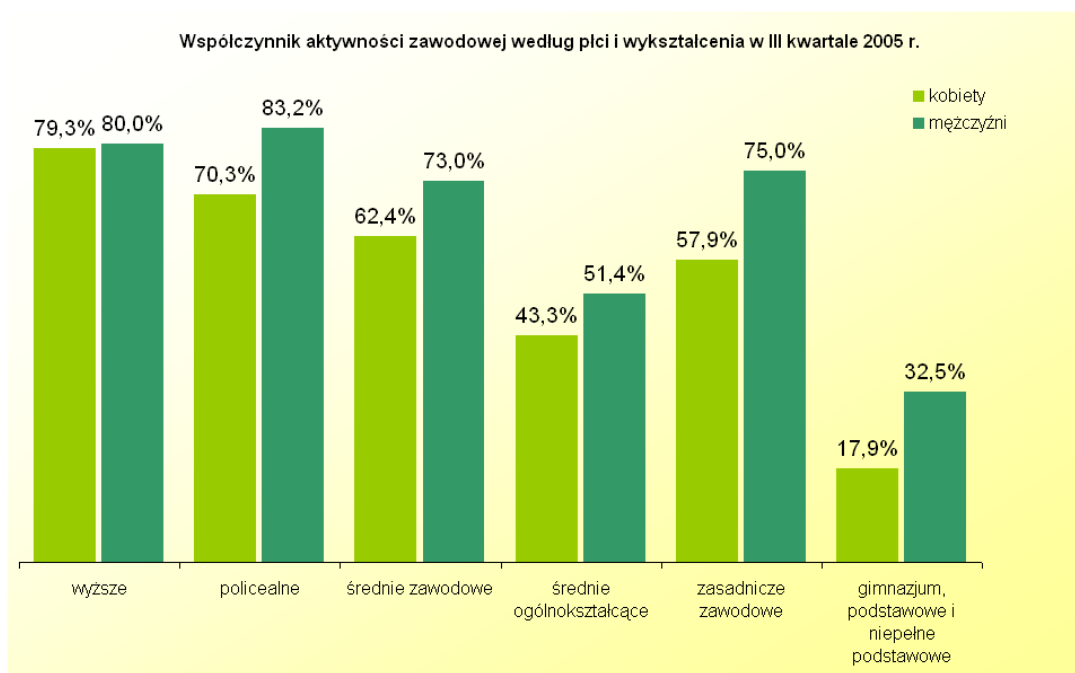
Różnice w aktywności zawodowej pomiędzy kobietami, a mężczyznami są znaczne. Wśród kobiet większy jest odsetek osób biernych zawodowo, natomiast mniejszy niż wśród mężczyzn odsetek osób pracujących i bezrobotnych. Na różnice te ma wpływ kilka czynników. Przede wszystkim kobiety dłużej się uczą, poziom wykształcenia wśród kobiet jest wyższy i więcej z nich kontynuuje naukę na studiach. Poza tym część kobiet poświęca się wychowaniu dzieci i prowadzeniu domu, w związku z czym rezygnują z pracy. Tego rodzaju decyzje podejmują prawie wyłącznie kobiety. Kolejnym czynnikiem jest dłuższa oczekiwana długość życia w przypadku kobiet, która w połączeniu z niższym wiekiem emerytalnym (60 lat w porównaniu z 65 lat dla mężczyzn) powoduje, że kobiety przez dłuższy okres pozostają na emeryturze, czyli są bierne zawodowo.

Współczynnik aktywności zawodowej jest bardzo zróżnicowany ze względu na wiek. W przypadku kobiet najniższy jest on w grupie 15-17 lat (2,4%), ponieważ w tym wieku większość kobiet wciąż uczy się w szkole. Wzrasta on w następnej grupie wieku (18-19 lat), ale wciąż jest bardzo niski – 12,9%. Również w tym wieku większość młodych kobiet uczy się. Współczynnik aktywności zawodowej znacznie wzrasta w kolejnych grupach wieku - w grupie 20-24 lata osiąga 51,9%, a w grupie 25-29 lat 77,8%. Kobiety należące do tych grup wieku kończą różnego typu szkoły (w wieku 18-19 lat szkołę średnią, w wieku 24-25 lat studia wyższe) i wkraczają na rynek pracy.

Współczynnik aktywności zawodowej najwyższy jest wśród kobiet w wieku 35-39 lat (84,3%). Tylko nieznacznie niższy jest on w dwóch następnych grupach wieku 40-44 lata i 45-49 lat – odpowiednio 83,9% i 79,8%. Zaobserwować można znaczny spadek współczynnika aktywności zawodowej (do 60,6%) wśród kobiet w wieku 50-54 lata. W wieku przedemerytalnym (55-59 lat) już tylko co trzecia kobieta (30,1%) jest aktywna zawodowo, bo chociaż w tym wieku mogłyby jeszcze pracować, jeśli jest to możliwe, przechodzą na wcześniejsze emerytury lub renty. 15,7% kobiet w wieku 60-64 lata wciąż pracuje, pomimo osiągnięcia przez nie wieku emerytalnego. Natomiast w wieku powyżej 65 roku życia pracuje już tylko 4,4% kobiet. Dane powyższe potwierdzają tezę, że większość biernych zawodowo kobiet należy do najstarszych i najmłodszych grup wieku.

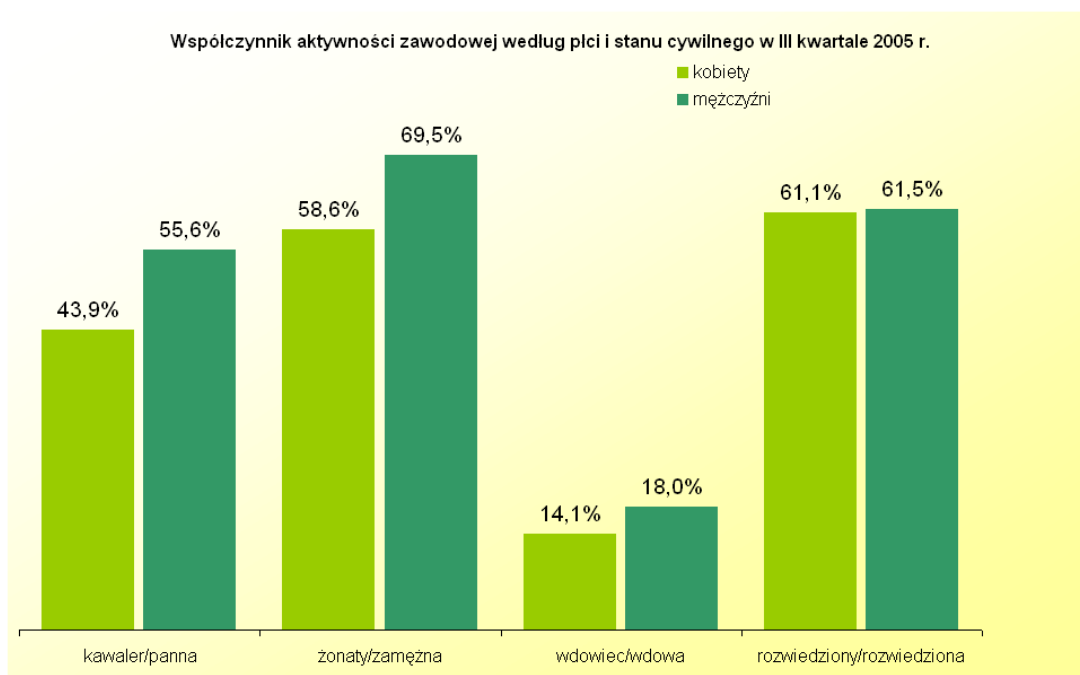
Współczynniki aktywności zawodowej dla mężczyzn są wyższe we wszystkich grupach wieku. Szczególnie jest to widoczne w grupie 25-29 lat (92,4%) oraz 30-34 lata (94,4%). Kobiety w tym wieku często wycofują się z rynku pracy ze względu na urodzenie i wychowanie dzieci, stąd wyraźnie mniejszy niż wśród mężczyzn odsetek pracujących. Podczas gdy mężczyźni w wieku 25-44 lata niemal powszechnie są aktywni zawodowo (ponad 90%), aktywnych zawodowo kobiet jest o ok. 10 punktów procentowych mniej. Różnice pomiędzy mężczyznami a kobietami są również znaczne w najstarszych grupach wieku (współczynnik aktywności zawodowej dla mężczyzn w wieku 50-54 lata wynosi 76%, a w wieku 55-59 lat – 52,4%) ze względu na wcześniejszy wiek emerytalny kobiet.

Oprócz wieku, kolejnym czynnikiem, który znacząco wpływa na aktywność zawodową, jest poziom wykształcenia. Im lepiej wykształcona jest kobieta, tym większa szansa, że będzie ona aktywna zawodowo. Współczynnik aktywności zawodowej najniższy jest dla kobiet z wykształceniem podstawowym (17,9%), a prawie dwukrotnie wyższy, ale również niski, dla kobiet z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (43,3%). Najwyższy – 79,3%, jest on natomiast wśród kobiet z wykształceniem wyższym, a niewiele mniejszy jest odsetek kobiet aktywnych zawodowo wśród tych z wykształceniem policealnym (70,3%). Więcej niż połowa kobiet jest aktywna zawodowo także w grupie z wykształceniem średnim zawodowym – 62,4% i zasadniczym zawodowym (57,9%).

Współczynnik aktywności zawodowej jest zawsze wyższy w przypadku mężczyzn niezależnie od poziomu ich wykształcenia. Podobnie jak wśród kobiet najwięcej osób aktywnych zawodowo jest wśród mężczyzn z wykształceniem wyższym (80,0%) i policealnym (83,2%), a najmniej wśród tych z wykształceniem podstawowym (32,5%) i średnim ogólnokształcącym (51,4%). Okazuje się, że w przypadku osób z wykształceniem wyższym współczynnik aktywności zawodowej jest tylko nieznacznie wyższy w przypadku mężczyzn niż w przypadku kobiet (79,3% wobec 80,0%). Najlepiej wykształcone kobiety pracują prawie równie często jak mężczyźni, gorzej wykształcone częściej pozostają bierne zawodowo.

Czynnikiem, który powoduje kształtowanie się współczynnika aktywności zawodowej wśród osób z wykształceniem podstawowym i średnim ogólnokształcącym na niskim poziomie, jest w dużym stopniu kontynuowanie przez te osoby nauki, ponieważ poziom wykształcenia osoby określany jest na podstawie najwyższej ukończonej przez nią szkoły.

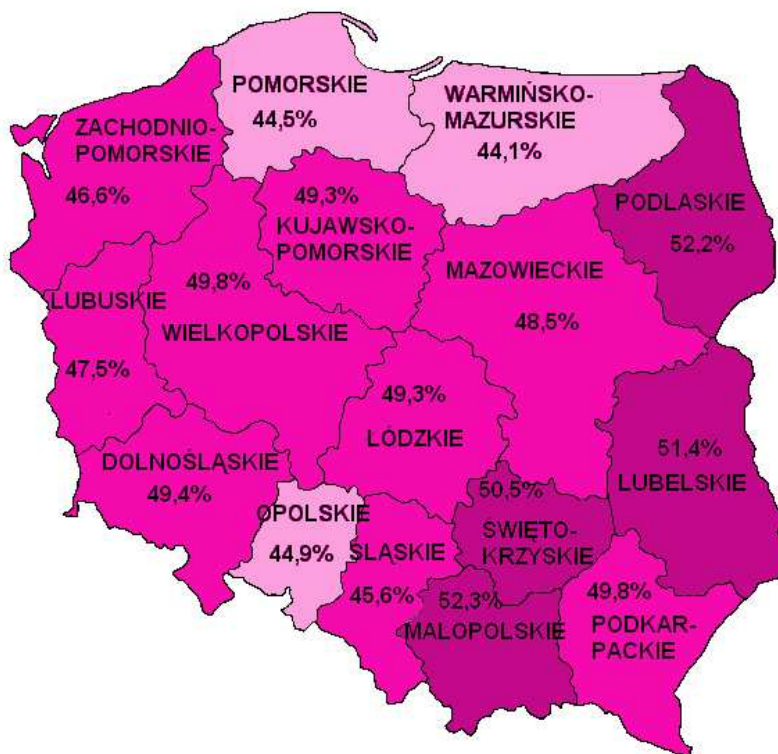

Także stan cywilny wpływa w pewnym stopniu na aktywność zawodową kobiet i mężczyzn. Współczynnik aktywności zawodowej wśród kobiet rozwiedzionych (61,1%), które same muszą zapewnić sobie utrzymanie, tylko nieznacznie ustępuje współczynnikowi wśród rozwiedzionych mężczyzn i jest wyższy niż współczynnik dla panien, kobiet zamężnych i wdów. Najniższy jest współczynnik aktywności zawodowej wśród wdów (14,1%), ponieważ w tej grupie przeważają osoby starsze, w wieku emerytalnym. Wśród kobiet zamężnych aktywne zawodowo jest 58,5%, o ponad 10 punktów procentowych mniej niż wśród żonatych mężczyzn (69,5%). Wśród panien aktywnych zawodowo jest 43,9%, również mniej niż wśród mężczyzn (55,6%), prawdopodobnie dlatego, że kobiety dłużej się uczą.

Warto zwrócić uwagę na terytorialne zróżnicowanie współczynnika aktywności zawodowej kobiet w Polsce. Najwyższy współczynnik aktywności zawodowej kobiet obserwuje się w województwach małopolskim (52,3%), podlaskim (52,2%), lubelskim (51,4%) i świętokrzyskim (50,5%). Natomiast najniższy w warmińsko-mazurskim (44,1%), pomorskim (44,5%) oraz opolskim (44,9%). Poniżej średniej dla Polski kształtował się współczynnik aktywności zawodowej także w województwach śląskim (45,6%), lubuskim (47,5%), zachodniopomorskim (46,65%) i mazowieckim (48,5%). Natomiast przewyższał średnią dla Polski współczynnik aktywności zawodowej w województwie kujawsko-pomorskim (49,3%), wielkopolskim (49,8%), dolnośląskim (49,4%), łódzkim (49,3%) i podlaskim (49,8%).

Okazuje się więc, że współczynnik aktywności zawodowej najwyższy jest w województwach o dużym udziale ludności wiejskiej. Kobiety będące członkami gospodarstwa domowego użytkującego gospodarstwo rolne zazwyczaj uznawane są w badaniu BAEL za osoby pracujące, nawet jeśli ich praca przynosi bardzo niewielkie dochody lub poświęcają na nią znacznie mniej czasu niż w przypadku pracy najemnej.

Współczynnik aktywności zawodowej kobiet według województw
w III kwartale 2005 r.

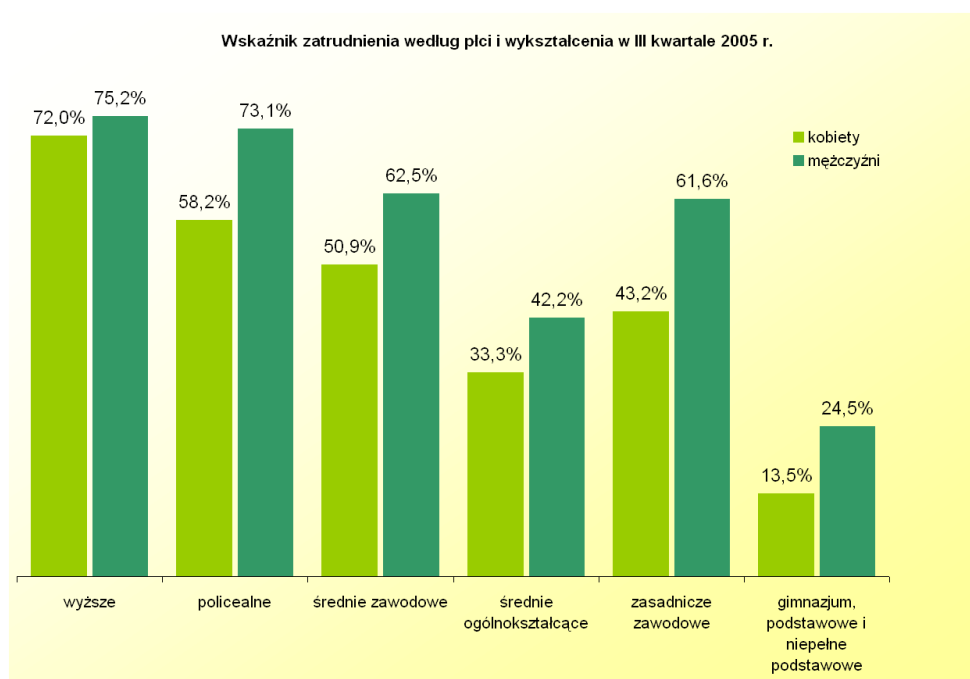
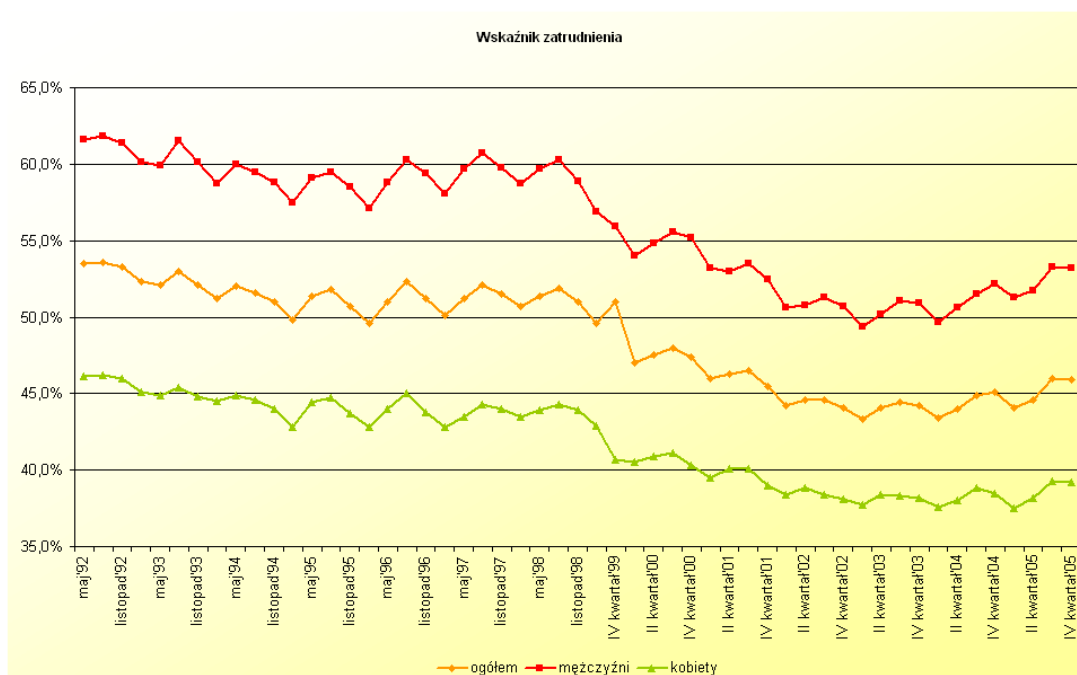
1.3. Zatrudnienie wśród kobiet i mężczyzn

Nie wszystkie osoby aktywne zawodowo pracują, ponieważ część z nich nie może znaleźć zatrudnienia. Odsetek osób pracujących opisywany jest przez wskaźnik zatrudnienia, definiowany jako stosunek liczby pracujących do liczby osób w wieku 15 lat i więcej. Dla kobiet wynosi on 39,2% i jest wyraźnie niższy niż w przypadku mężczyzn (53,2%). Wskaźnik zatrudnienia dla kobiet kształtuje się w Polsce na dość niskim poziomie - jedynie dwie na pięć kobiet w wieku 15 lat i więcej pracuje zawodowo.

Od 1992 roku wskaźnik zatrudnienia dla kobiet spadł z 46,1% do 39,2%, a dla mężczyzn z 61,6% do 53,2%. W szczególności w 1998 r. przy nie zmienionym znacząco współczynniku aktywności zawodowej nastąpił znaczny spadek wskaźnika zatrudnienia oraz wzrost stopy bezrobocia.

Podobnie jak w przypadku współczynnika aktywności zawodowej występują znaczne różnice w poziomie wskaźnika zatrudnienia pomiędzy kobietami a mężczyznami. Okazuje się, że są one wyższe niż w przypadku tego pierwszego wskaźnika. Większe różnice wynikają z wyższego bezrobocia wśród kobiet - więcej niż mężczyzn jest kobiet, które są aktywne zawodowo, ale nie mogą znaleźć pracy.

Podobnie jak na współczynnik aktywności zawodowej, poziom wykształcenia wpływa także na wskaźnik zatrudnienia. Największy odsetek pracujących jest wśród kobiet z wykształceniem wyższym 72,0%, a najniższy wśród tych z wykształceniem podstawowym – 13,5%. Ponad połowa pracuje także wśród kobiet z wykształceniem policealnym 58,2% oraz średnim zawodowym – 50,9%. Natomiast wśród kobiet z wykształceniem średnim ogólnokształcącym pracuje tylko co trzecia (33,3%), a wśród tych z wykształceniem zasadniczym zawodowym dwie na pięć (43,2%).

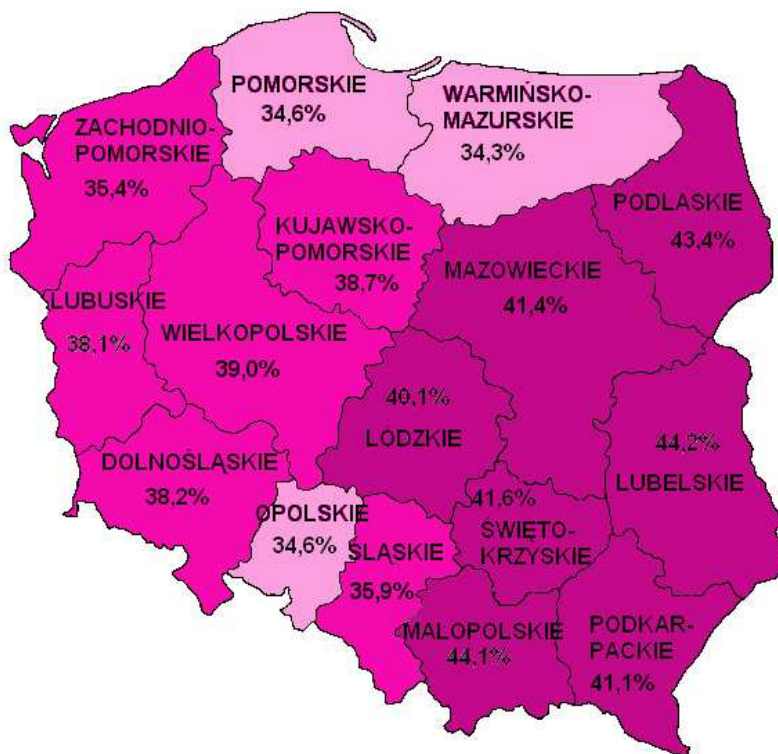
Wśród mężczyzn sytuacja jest podobna. Najwięcej pracujących jest wśród tych z wykształceniem wyższym oraz policealnym (odpowiednio 75,2% oraz 73,1%). W grupie z wykształceniem podstawowym pracuje tylko co czwarty (24,5%) mężczyzna. Tak jak w przypadku współczynnika aktywności

zawodowej największe dysproporcje pomiędzy wskaźnikami zatrudnienia dla mężczyzn i kobiet występują w grupach o najniższym poziomie wykształcenia.

Niski poziom zatrudnienia w grupach o wykształceniu średnim ogólnokształcącym oraz podstawowym wynikają z tego, że wiele osób, które osiągnęły ten poziom wykształcenia nadal się uczy. Wskaźniki są wyższe dla mężczyzn, ponieważ rzadziej kontynuują oni naukę.

Wskaźnik zatrudnienia kobiet według województw w III kwartale 2005 r.

Terytorialne zróżnicowanie wskaźnika zatrudnienia dla kobiet odpowiada zróżnicowaniu współczynnika aktywności zawodowej. Wskaźnik zatrudnienia kobiet najwyższy jest w województwach lubelskim (44,2%), małopolskim (44,1%) i podlaskim (43,4%). Średnią dla Polski przewyższa on również w województwach łódzkim (40,1%), świętokrzyskim (41,6%), podkarpackim (41,1%) i mazowieckim (41,4%).

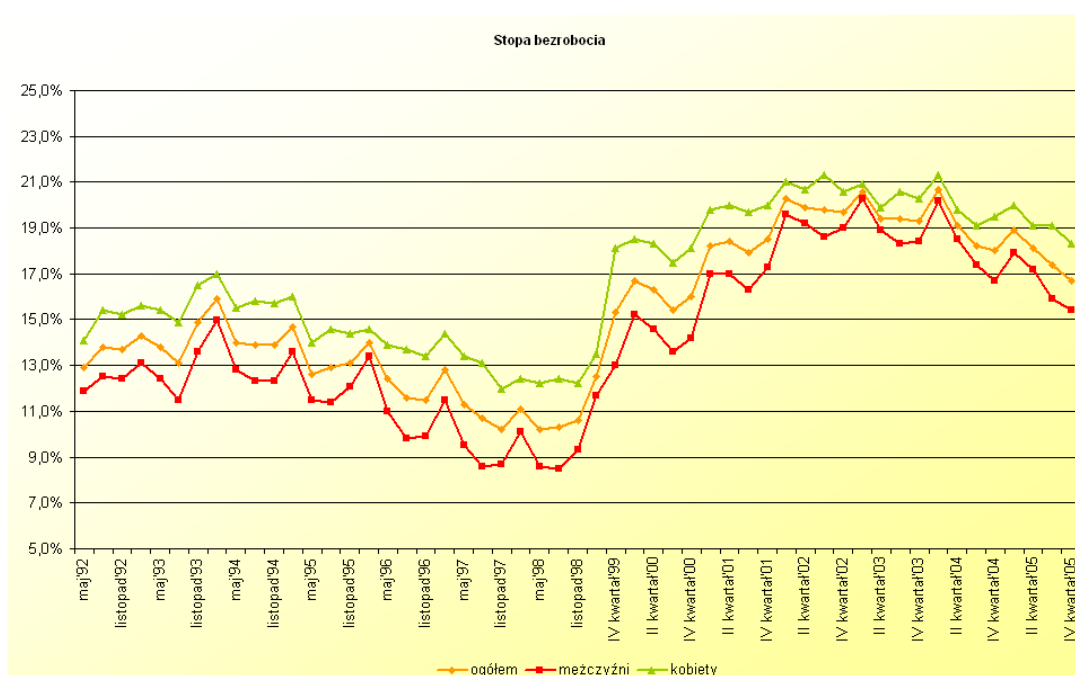
Najniższe zatrudnienie jest w województwie warmińsko-mazurskim (34,3%), pomorskim (34,6%) i opolskim (34,6%). Niższy od średniej wskaźnik zatrudnienia jest także w zachodniopomorskim (35,4%), lubuskim (38,1%), dolnośląskim (38,2%), śląskim (35,9%) i wielkopolskim (39,0%).

1.4. Stopa bezrobocia

Trudności w znalezieniu zatrudnienia to najpoważniejszy problem, przed jakim stoją polskie kobiety na rynku pracy. Według danych BAEL stopa bezrobocia, czyli udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo, wśród kobiet wynosiła 18,3%. Jest ona wyższa niż w przypadku mężczyzn (15,4%) o 2,9 punktu procentowego.

Obecnie stopa bezrobocia jest znacznie wyższa niż w 1992 roku, kiedy po raz pierwszy przeprowadzono badanie BAEL, wynosiła ona wtedy 14,1% dla kobiet i 11,9% dla mężczyzn. Stopa bezrobocia nie

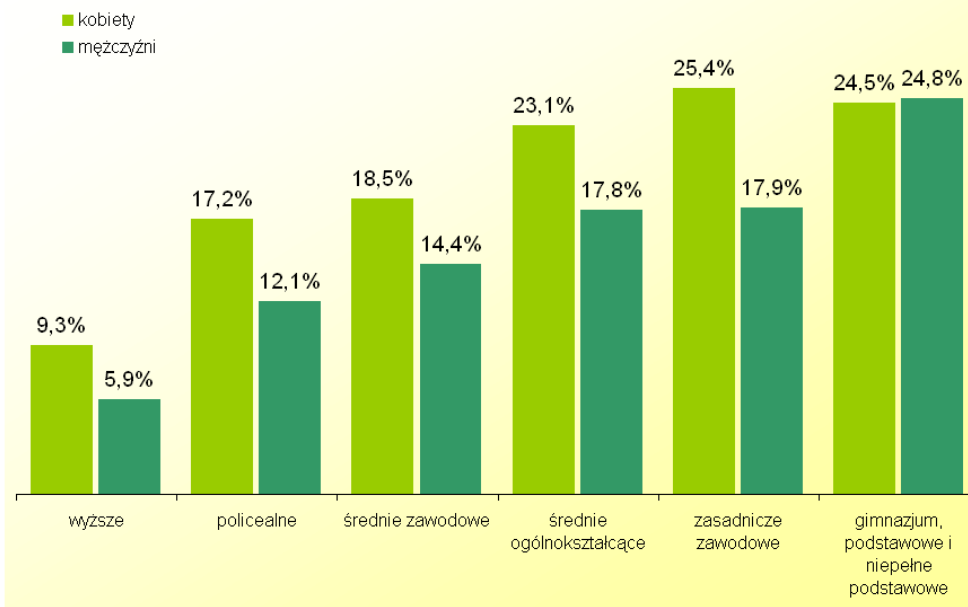
wzrastała jednak równomiernie przez cały okres pomiędzy 1992 a 2005 rokiem. Początkowo zwiększała się i w lutym 1994 roku osiągnęła 17,0%. Później bezrobocie zaczęło się zmniejszać i w listopadzie 1997 roku stopa bezrobocia wynosiła 12,0%. W 1998 roku zaczęła ona gwałtownie wzrastać i w IV kwartale 2003 roku sięgnęła 21,3%. Od tego czasu bezrobocie stopniowo obniża się. Jednak stopa bezrobocia nie osiągnęła jak na razie równie niskiego poziomu jak w połowie lat 90. Jeśli chodzi o różnice w stopie bezrobocia pomiędzy kobietami, a mężczyznami, to utrzymywały się one przez cały okres pomiędzy 1992 a 2005 rokiem na mniej więcej nie zmienionym poziomie – stopa bezrobocia wśród mężczyzn zawsze była niższa.

Wysoki poziom wykształcenia chroni przed bezrobociem. Jak wspomniano wcześniej wskaźnik zatrudnienia rośnie wraz ze wzrostem wykształcenia. Jest więc oczywiste, że stopa bezrobocia zmniejsza się wraz ze wzrostem wykształcenia. Najniższa jest ona wśród kobiet z wykształceniem wyższym (9,3%), a najwyższa wśród kobiet z wykształceniem podstawowym – co czwarta z nich (24,8%) nie ma pracy, a także wśród kobiet z wykształceniem zasadniczym zawodowym (25,4%) oraz średnim ogólnokształcącym (23,1%).

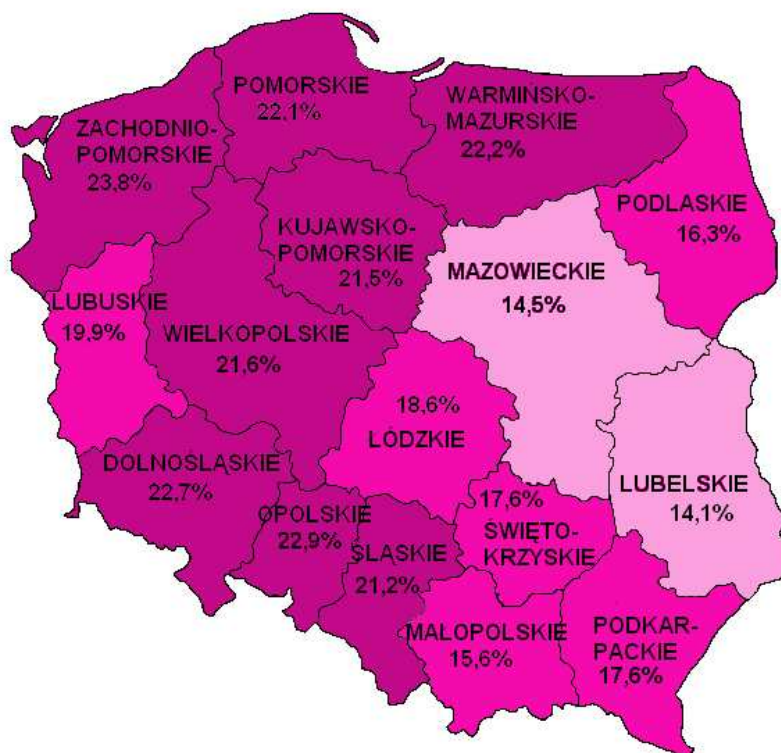
Stopa bezrobocia wśród mężczyzn przewyższa stopę bezrobocia wśród kobiet jedynie w grupie osób z wykształceniem podstawowym, zresztą bardzo nieznacznie – o 0,3 punktu procentowego (24,8% wobec 24,5%). We wszystkich pozostałych grupach stopa bezrobocia wśród mężczyzn jest znacznie niższa niż wśród kobiet. W szczególności wśród osób z wykształceniem wyższym jest ona prawie dwukrotnie niższa od stopy bezrobocia wśród kobiet (5,9% wobec 9,3%).

Stopa bezrobocia według płci i wykształcenia w III kwartale 2005 r.

Stopa bezrobocia kobiet jest bardzo zróżnicowana pomiędzy województwami. Różnica pomiędzy najniższym a najwyższym jej poziomem sięga 10 punktów procentowych. Stopa bezrobocia wśród kobiet najwyższa jest w województwie zachodnio-pomorskim (23,8%), a najniższa w lubelskim (14,1% - co spowodowane jest wysokim udziałem ludności wiejskiej w tym województwie, wśród której współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia są wyższe, a stopa bezrobocia niższa) i w mazowieckim (14,5%).

Stopa bezrobocia kobiet według województw w III kwartale 2005 r.

Powyżej średniej dla Polski stopa bezrobocia wśród kobiet kształtowała się także w województwie łódzkim (18,6%), lubuskim (19,9%), pomorskim (22,1%), śląskim (21,2%), kujawsko-pomorskim (21,5%), wielkopolskim (21,6%), warmińsko-mazurskim (22,2%), dolnośląskim (22,7%) i opolskim (22,9%), czyli w większości województw. Niższa od średniej stopa bezrobocia jest w województwach rolniczych: w podlaskim (16,3%), małopolskim (15,6%), podkarpackim (17,6%) i świętokrzyskim (17,6%).

1.5. Udział w szkoleniach

Istotnym czynnikiem, który wpływa na sytuację kobiet (a także mężczyzn) na rynku pracy jest ich skłonność do doszkalania się. Uczestnictwo w kursach i szkoleniach pozwala na podnoszenie kwalifikacji i ułatwia utrzymanie bądź znalezienie pracy.

Według danych z III kwartału 2005 roku w ciągu 4 tygodni poprzedzających tydzień badania w różnych formach kształcenia pozaszkolnego uczestniczyło po 1,4% kobiet i mężczyzn w wieku 15-64 lata, co jest dość niewielkim odsetkiem. W liczbach bezwzględnych jest to jednak znaczna grupa – 183 tys. mężczyzn i 179 tys. kobiet.

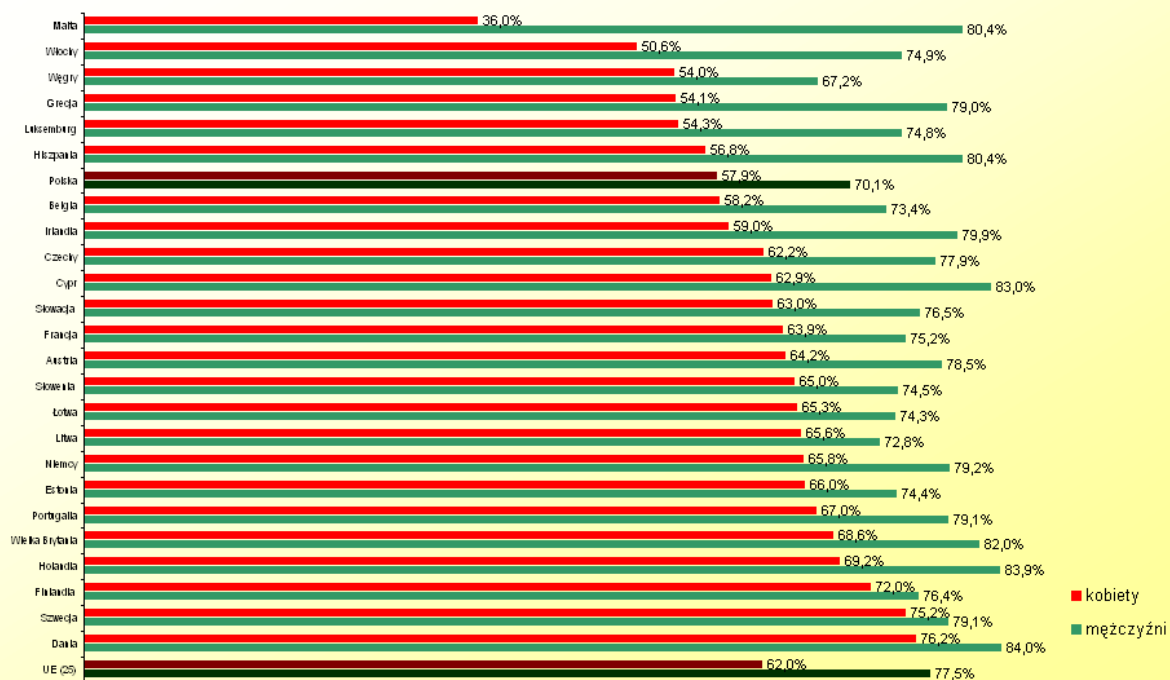
48% kobiet i 56% mężczyzn, którzy doksztalali się brało udział w doksztalcaniu zorganizowanym przez zakład pracy. 5% mężczyzn i 4% kobiet brało udział w kursie zorganizowanym przez urząd pracy. Kobiety (44%) częściej niż mężczyźni (33%) podejmowały naukę z własnej inicjatywy. Po 7% kobiet i mężczyzn brało udział w samokształceniu kierowanym. Stosunkowo najczęściej pozaszkolne formy nauki podejmowały osoby w wieku 25-34 lata.

Kobiety rzadziej kierowane są na szkolenia przez pracodawców jednak są dużo bardziej aktywne, jeśli chodzi o podejmowanie nauki z własnej inicjatywy.

1.6. Porównanie międzynarodowe.

W porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej odsetek kobiet aktywnych zawodowo jest w Polsce dość niski. W naszym kraju aktywne zawodowo jest 57,9% kobiet w wieku 15-64 lata, natomiast średnia dla Unii Europejskiej jest wyższa i wynosi 62,0%. Niższy niż w Polsce współczynnik aktywności zawodowej obserwowany jest jedynie we Włoszech, na Węgrzech, w Grecji, w Hiszpanii, w Luksemburgu i na Malcie.

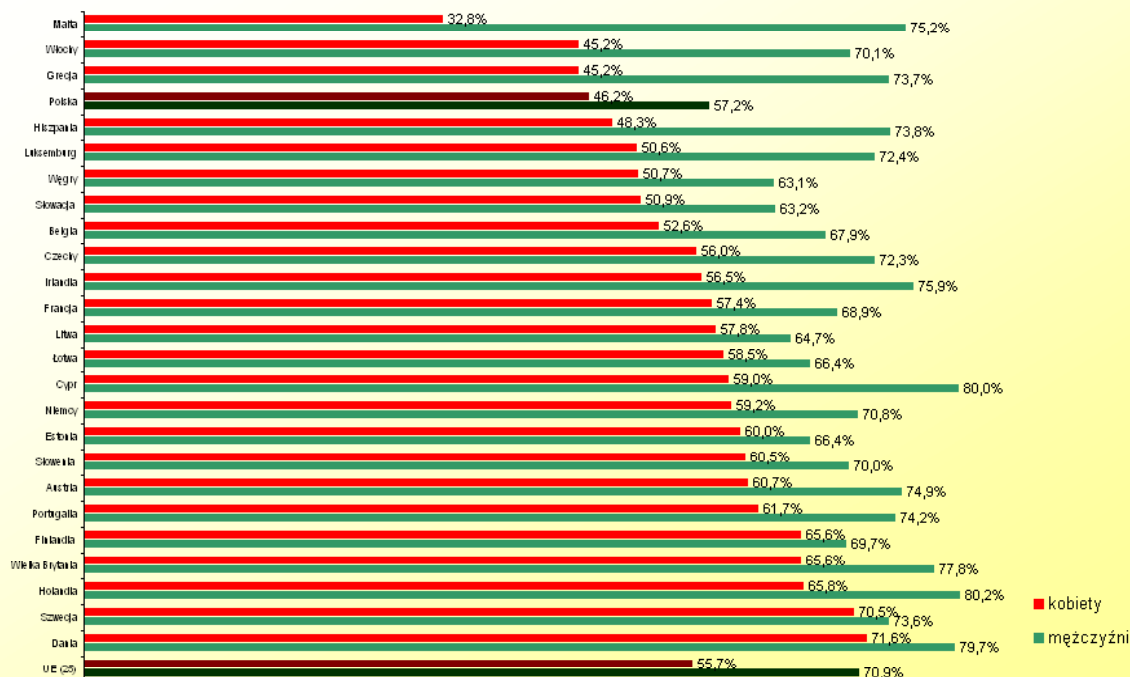
Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15-64 lata w 2004 roku

Sytuacja przedstawia się jeszcze gorzej jeśli chodzi o wskaźnik zatrudnienia, tylko na Malcie, w Grecji i we Włoszech jest on niższy niż w Polsce. W Unii Europejskiej średni wskaźnik zatrudnienia to 55,7%, natomiast w Polsce zaledwie 46,2%.

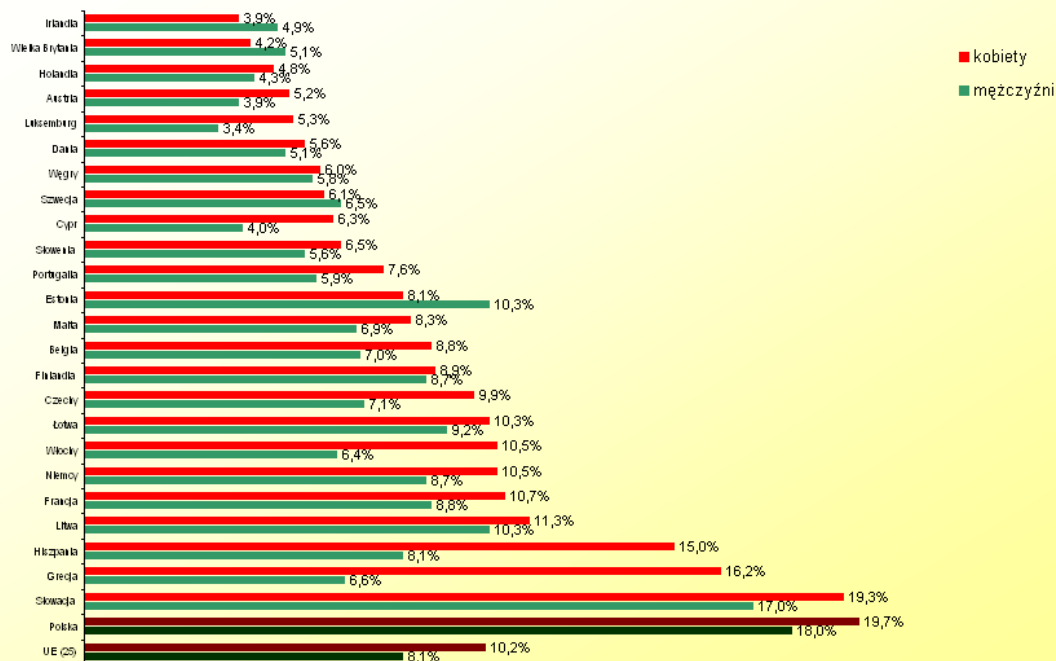
Zarówno współczynniki aktywności zawodowej, jak i wskaźnik zatrudnienia są w Unii Europejskiej wyższe dla mężczyzn, niż dla kobiet. Taka sytuacja występuje także w Polsce, jednak poziom różnic notowanych w Polsce jest niższy od średniej europejskiej. Warto zauważyć, że oznacza to, że wskaźnik zatrudnienia dla mężczyzn bardziej odbiega od przeciętnego poziomu dla UE niż wskaźnik zatrudnienia dla kobiet.

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata w 2004 roku

Stopa bezrobocia w naszym kraju jest najwyższa w Unii Europejskiej i wynosi w przypadku kobiet 19,7% (dla porównania w UE – 10,2%), natomiast dla mężczyzn 18,0% (w UE 8,1%).

Stopa bezrobocia wśród osób w wieku 15 lat i więcej w 2004 roku

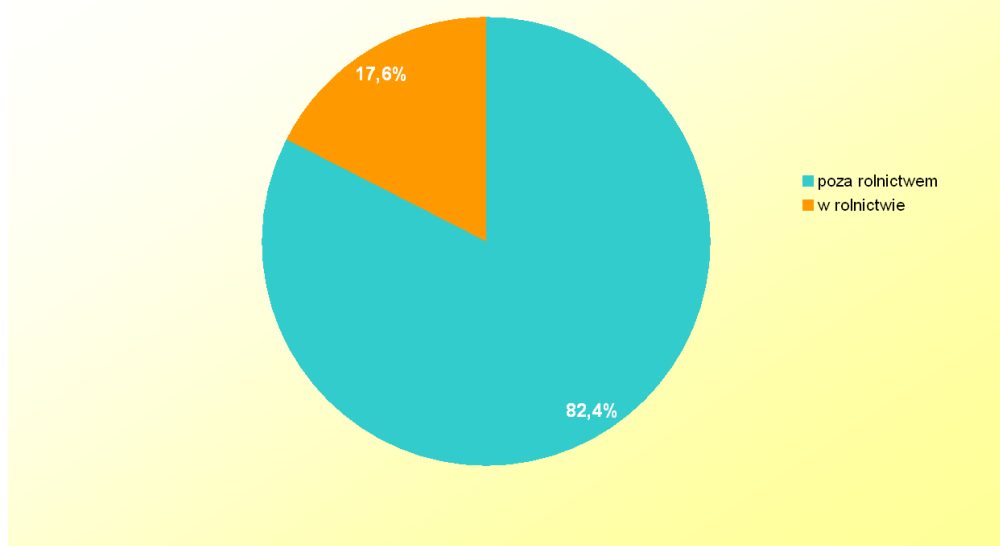

2. Sytuacja kobiet pracujących

Większość pracujących kobiet jest zatrudniona jako pracownicy najemni (75,1%). Dużo mniej niż wśród mężczyzn jest wśród nich osób pracujących na własny rachunek i pracodawców (16,4% wobec 24,1%), więcej pomagających członków rodzin (7,9% wobec 4,2%).

82,4% pracujących kobiet zatrudnionych było poza rolnictwem, pozostałe 17,6% w rolnictwie.

Pracujące kobiety według statusu zatrudnienia w III kwartale 2005 r.

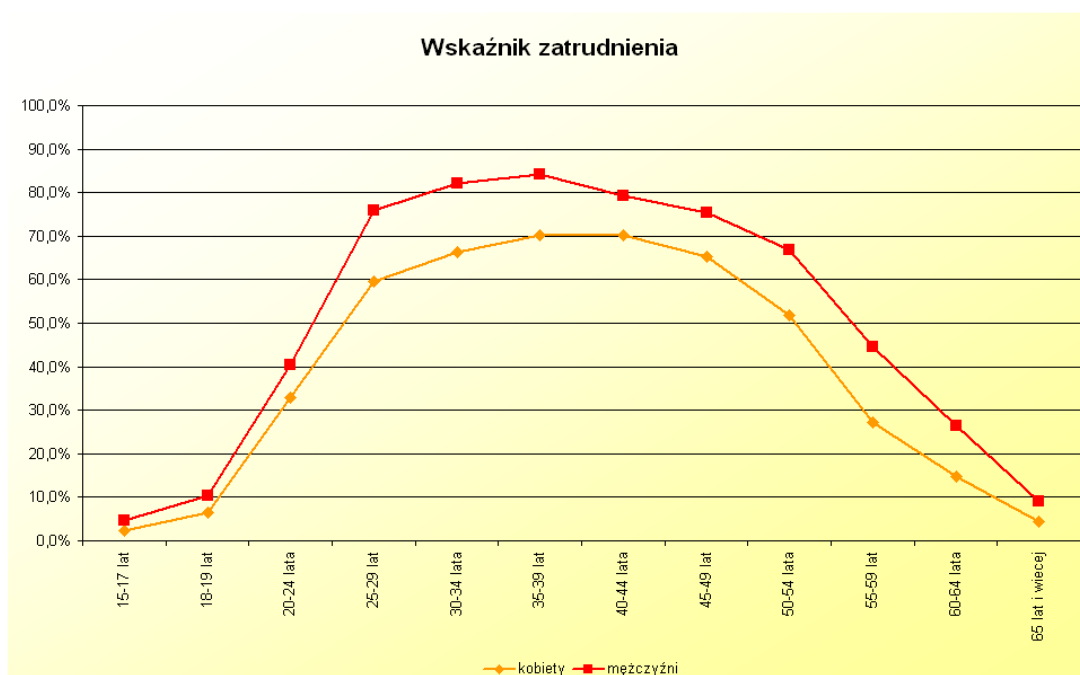

2.1. Zatrudnienie według wieku

Jak już wspomniano wcześniej 39,2% polskich kobiet w wieku 15 lat i więcej pracuje zawodowo. W tej części raportu ich sytuacja zostanie przedstawiona dokładniej.

Wskaźniki zatrudnienia według wieku kształtują się podobnie jak współczynniki aktywności zawodowej. W przypadku kobiet wskaźnik zatrudnienia, tak samo jak współczynnik aktywności zawodowej najwyższy jest w grupach wieku 35-39 lat i 40-44 lata (po 70,3%).

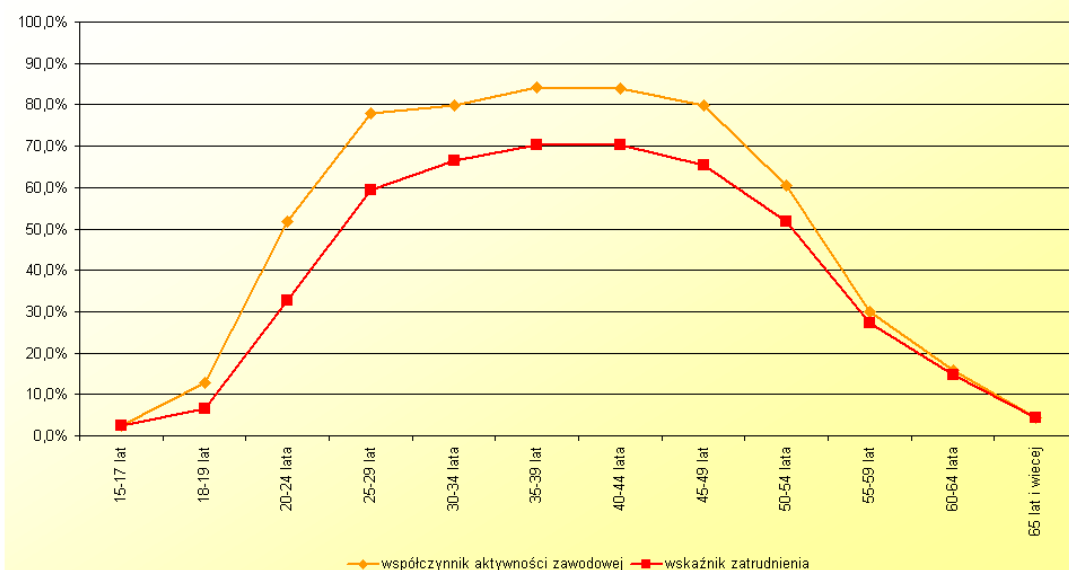
Wśród kobiet w wieku 15-17 lat zatrudnionych jest zaledwie 2,4%. Wskaźnik zatrudnienia wzrasta nieznacznie w grupie 18-19 lat (6,6%), natomiast w grupach wieku 20-24 lata i 25-29 lat zaobserwować można znaczny wzrost wskaźnika zatrudnienia (odpowiednio do 32,8% i 59,5%). Wskaźnik rośnie także, choć nieznacznie w dwóch następnych grupach wieku 30-34 lata i 35-39 lat (66,4% i 70,3%). W grupie 40-44 lata jest on względnie stabilny i nieznacznie zmniejsza się w grupie 45-49 lat (do 65,3%). Wskaźnik zatrudnienia dla kobiet po 50 roku życia stopniowo obniża się i w przypadku kobiet w wieku emerytalnym w grupie 60-64 lata jest już bardzo niski – 14,7%, ponieważ kobiety raczej nie pozostają w pracy po uzyskaniu prawa do emerytury. Na jeszcze niższym poziomie kształtuje się wskaźnik zatrudnienia w grupie 65 lat i więcej (4,4% - aktywne zawodowo są głównie osoby mieszkające na wsi).

Wskaźniki zatrudnienia dla mężczyzn są wyższe we wszystkich grupach wieku. Szczególnie jest to widoczne w grupie 25-29 lat (75,9%) i 30-34 lata (82,1%) oraz 35-39 lat (84,3%), co związane jest z wycofywaniem się kobiet w tym wieku z rynku pracy na czas urodzenia i wychowania dzieci, a także w grupie 55-59 lat (44,5%), kiedy kobiety są w wieku przedemerytalnym i stopniowo wycofują się z rynku pracy na renty czy wcześniejsze emerytury.

Najważniejszymi przyczynami niskich wskaźników zatrudnienia w najmłodszych grupach wieku są kontynuowanie nauki przez młode osoby oraz wysoka stopa bezrobocia wśród osób młodych. W najstarszych grupach wieku mamy natomiast do czynienia z wycofywaniem się z rynku pracy.

Współczynnik aktywności zawodowej, a wskaźnik zatrudnienia wśród kobiet w III kwartale 2005 r.

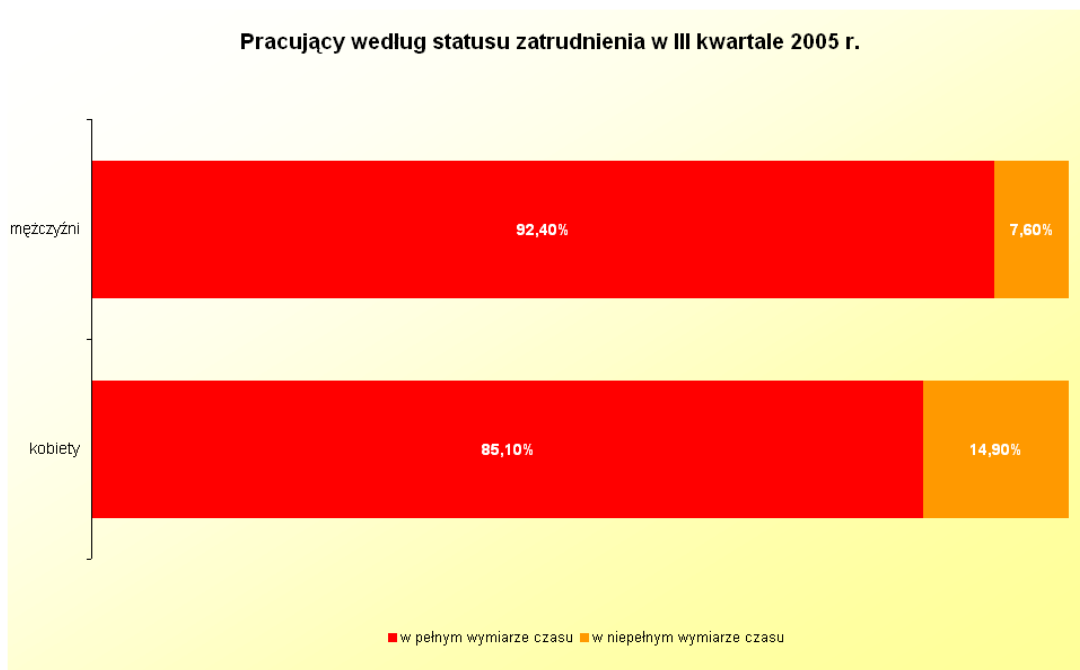
Ze względu na występowanie bezrobocia, czyli sytuację, w której nie wszystkie osoby chcące pracować mogą znaleźć zatrudnienie, prawie we wszystkich grupach wieku wskaźnik zatrudnienia dla kobiet jest niższy od współczynnika aktywności zawodowej. Jedynie w najmłodszej i najstarszej grupie wieku nie ma różnic pomiędzy współczynnikiem aktywności zawodowej, a wskaźnikiem zatrudnienia. Jest tak ponieważ tylko niewielki odsetek młodych kobiet w wieku 15-17 lat pracuje, pozostałe uczą się i w ogóle nie są aktywne zawodowo. Podobnie w przypadku kobiet powyżej 65 roku życia, większość, która nie pracuje, jest na emeryturze, a więc nie jest już aktywna zawodowo.

Największe różnice pomiędzy współczynnikiem aktywności zawodowej a wskaźnikiem zatrudnienia występują w grupach wieku 20-24 lata i 25-29 lat. Stosunkowo małe różnice pomiędzy współczynnikiem aktywności zawodowej, a wskaźnikiem zatrudnienia zaobserwować można w grupach wieku 50-54 lata oraz 55-59 lat. Nie oznacza to, że kobietom w tym wieku łatwo jest znaleźć pracę, przeciwnie, mają z tym trudności, więc jeśli stracą zatrudnienie, najczęściej wycofują się z rynku pracy np. na wcześniejsze emerytury lub renty.

2.2. Wymiar pracy i elastyczne formy zatrudnienia

W przypadku aktywności zawodowej kobiet duże znaczenie ma możliwość godzenia przez nie ról zawodowych i rodzinnych. W Polsce obowiązki domowe i rodzinne np. zapewnienie opieki dzieciom, są wykonywane głównie przez kobiety. Rozwiązania takie jak możliwość wykonywania pracy w domu, w niepełnym wymiarze godzin lub elastyczny czas pracy, ułatwiają kobietom łączenie ról zawodowych i rodzinnych.

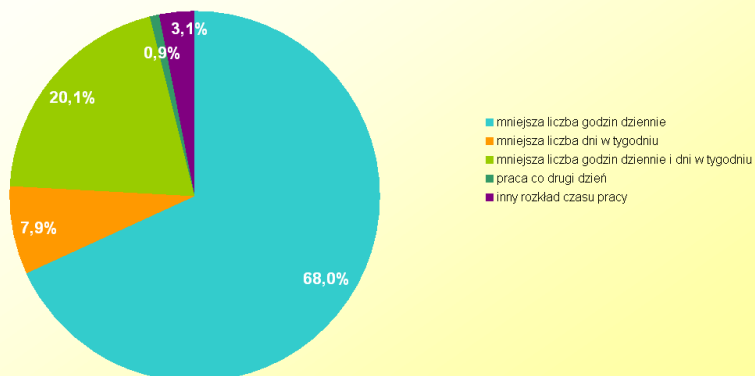
Przeciętnie kobiety pracują krócej niż mężczyźni - 39,3 godzin tygodniowo (dane z III kwartału 2005 r.) wobec 45,5 godzin w przypadku mężczyzn. 6,4% pracujących kobiet pracowało w więcej niż jednym miejscu pracy. Wśród mężczyzn było to 9,5%. Wyraźnie widać, że mężczyźni, w mniejszym stopniu obciążeni obowiązkami rodzinnymi, więcej czasu poświęcają na pracę zawodową.

Rozpowszechnienie pracy w niepełnym wymiarze czasu, to jeden ze sposobów na uelastycznienie rynku pracy. W przypadku kobiet podjęcie pracy na niepełny etat może ułatwić pogodzenie kariery zawodowej z wypełnianiem obowiązków domowych. W Polsce praca w niepełnym wymiarze czasu jest jednak dość rzadka.

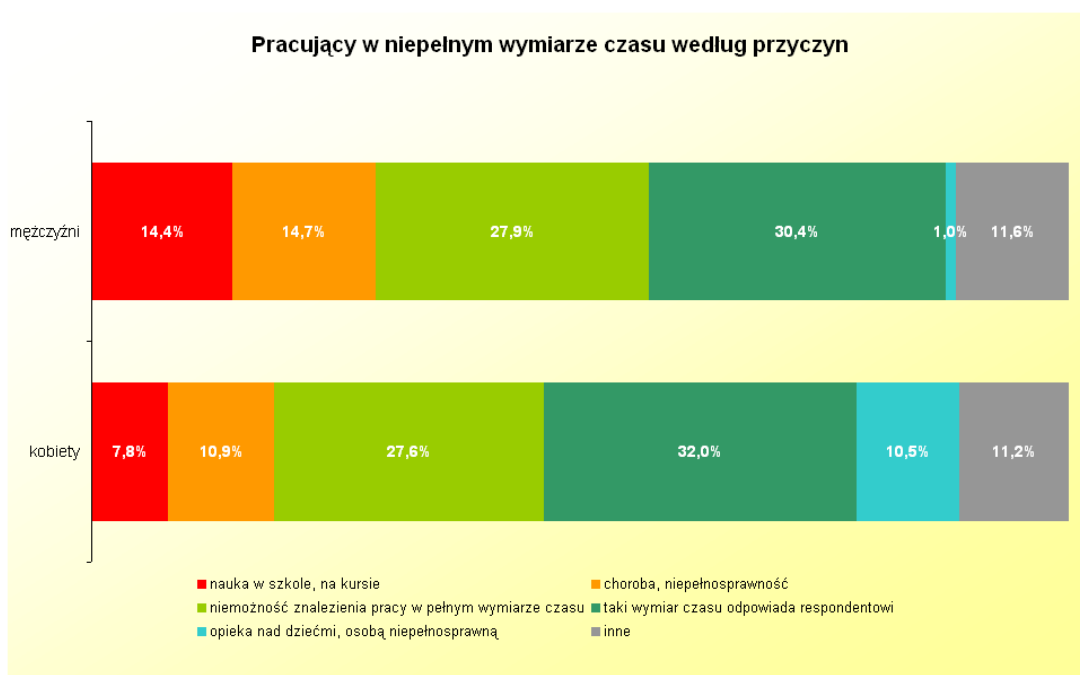
Zdecydowana większość zarówno kobiet jak i mężczyzn (odpowiednio 85,1% i 92,4%) jest zatrudniona w pełnym wymiarze czasu. Jednak wśród kobiet (14,9%) dwukrotnie większy niż wśród mężczyzn (7,6%) jest odsetek osób pracujących na niepełny etat. Okazuje się, że praca w niepełnym wymiarze czasu rzadko jest wyborem kobiety ułatwiającym jej godzenie życia rodzinnego i zawodowego. Aż 27,6% kobiet pracujących w niepełnym wymiarze czasu wolałoby pracować na pełny etat, jednak nie mogą znaleźć takiej pracy.

Kobiety pracujące w niepełnym wymiarze czasu według organizacji czasu pracy w II kwartale 2004 r.

Jeśli chodzi o pracę w niepełnym wymiarze czasu, możliwe są różne sposoby organizacji czasu pracy. W przypadku kobiet praca w niepełnym wymiarze czasu najczęściej polega na pracy przez mniejszą liczbę godzin dziennie (68%). 7,9% kobiet zatrudnionych na niepełny etat pracuje przez mniejszą liczbę dni w tygodniu. Co piąta (20,1%) zarówno przez mniejszą liczbę godzin dziennie, jak i przez mniejszą liczbę dni w tygodniu. Bardzo rzadko praca w niepełnym wymiarze czasu polega na pracy co drugi dzień (0,9%).

Różne są motywy wykonywania pracy w niepełnym wymiarze czasu. Najczęściej kobiety pracują w niepełnym wymiarze czasu ze względu na to, że taki czas pracy im odpowiada (32%) i prawie równie często ponieważ nie mogą znaleźć innej pracy (27,6%). Podobne przyczyny przeważają w przypadku mężczyzn (odpowiednio 30,4% i 27,9%). Co dziesiąta kobieta pracuje w niepełnym wymiarze czasu (najczęściej przez mniej godzin każdego dnia), ponieważ opiekuje się dziećmi lub osobą niepełnosprawną (10,5%). Jeśli chodzi o mężczyzn tego rodzaju przyczyny nie grają dużej roli i dotyczą zaledwie co setnego (1%) z zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu. 14,4% mężczyzn i 7,8% kobiet pracuje w niepełnym wymiarze czasu ze względu na naukę w szkole, czy na kursie. 10,9% kobiet i 14,7% mężczyzn pracuje w niepełnym wymiarze czasu ze względu na chorobę lub niepełnosprawność.

Praca w nietypowych godzinach może mieć znaczący wpływ na życie rodzinne. W niektórych sytuacjach ułatwia wypełnianie obowiązków domowych i opiekę nad dziećmi, w innych utrudnia.

W nietypowych godzinach częściej od kobiet pracują mężczyźni, a częściej od mężczyzn kobiety pracują jedynie w domu, zarówno zwykle (3,4% w porównaniu do 2,3%) jak i czasami (8,6% do 6,1%). Jeśli chodzi o inne nietypowe godziny pracy to mężczyźni pracują w nich częściej, w szczególności w nocy mężczyźni pracują ponad dwukrotnie częściej od kobiet (7% mężczyzn i 3,3% kobiet zwykle pracujących w nocy, 20,6% mężczyzn i 9,5% kobiet czasami pracujących w nocy).

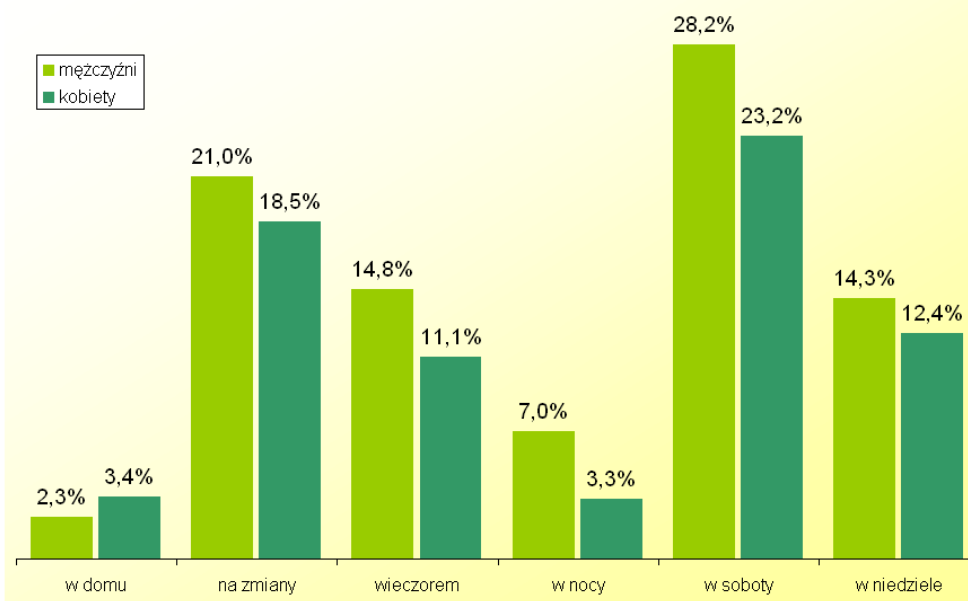
Wśród kobiet, które czasami wykonują pracę w domu ponad połowa ma wyższe wykształcenie (58%). Wśród tych, które zawsze pracują w domu ma je prawie połowa (46%). Dalsze 27% czasami pracujących w domu oraz 30% zawsze pracujących w domu ma wykształcenie średnie. Oznacza to, że możliwość wykonywania pracy w domu wiąże się z pracami umysłowymi, wymagającymi wyższych kwalifikacji.

Praca w systemie zmianowym, wieczorem, w nocy czy w weekendy może stanowić znaczne utrudnienie w łączeniu życia prywatnego z zawodowym. Okazuje się, że znacznie częściej praca w takich nietypowych godzinach dotyczy mężczyzn, którzy w mniejszym stopniu niż kobiety obciążeni są obowiązkami rodzinnymi i domowymi.

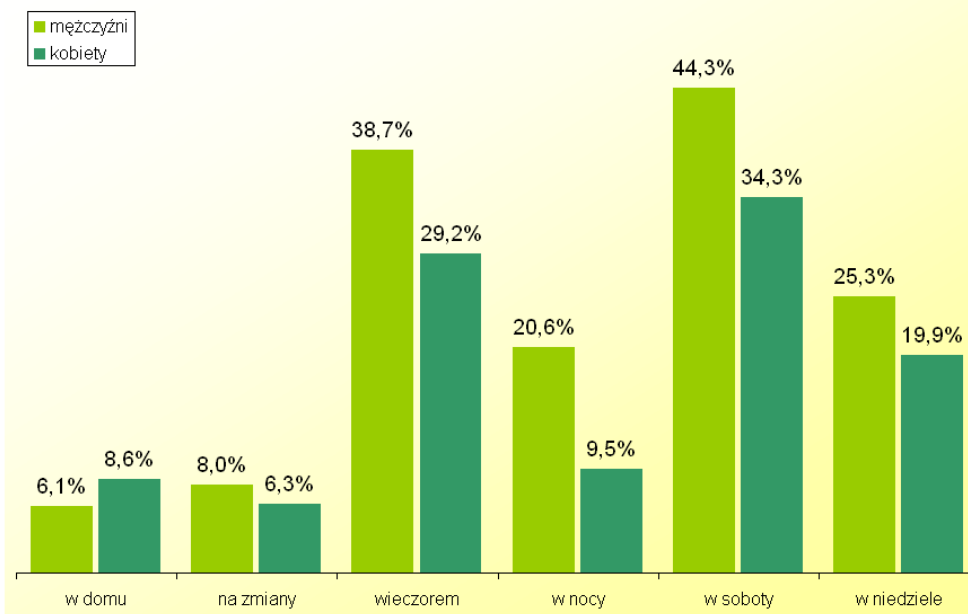
21% zatrudnionych mężczyzn i 18,5% zatrudnionych kobiet zwykle pracuje na zmiany. 14,8% mężczyzn i 11,1% kobiet pracuje zwykle wieczorem. Czasami pracuje na zmiany 8% mężczyzn i 6,3% kobiet, a wieczorem 38,7% mężczyzn i 29,2% kobiet.

Bardzo częsta zarówno wśród mężczyzn, jak i wśród kobiet jest praca w weekendy. W soboty zwykle pracuje 28,2% mężczyzn i 23,2% kobiet, a czasami 44,3% mężczyzn i 34,3% kobiet. Natomiast w niedziele pracuje zwykle 14,3% mężczyzn i 12,4% kobiet, a czasami 25,3% i 19,9% kobiet.

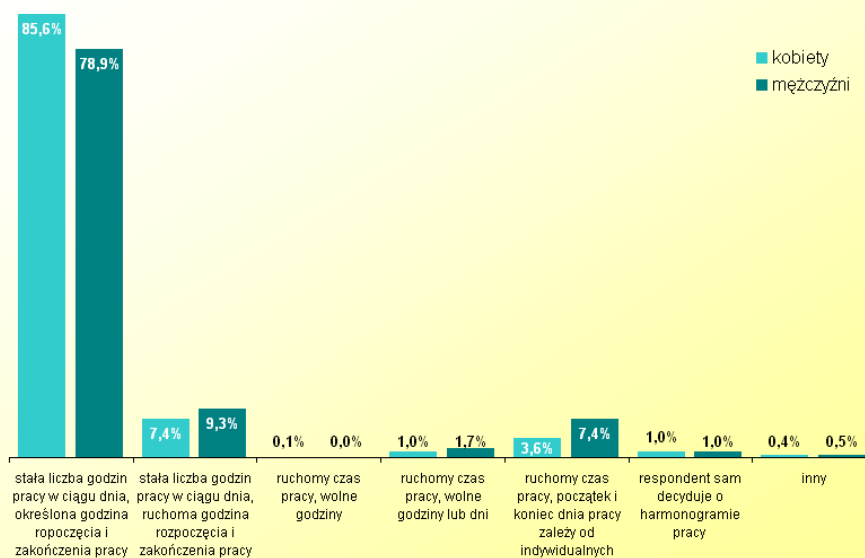
Odsetek osób, które zwykle pracują w nietypowych godzinach (dane II kw. 2004 roku)

Odsetek osób, które czasami pracują w nietypowych godzinach (dane II kw. 2004 roku)

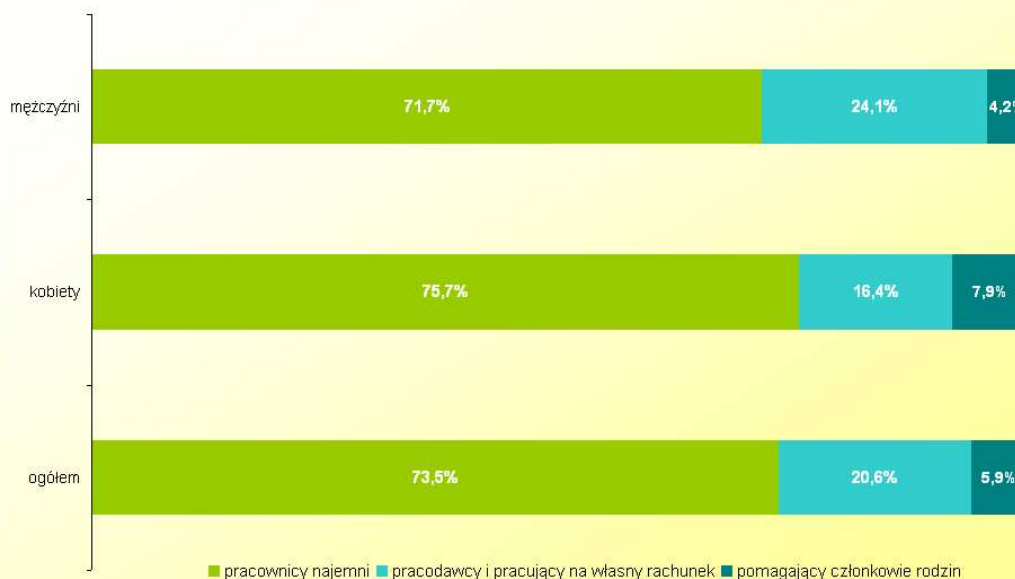
Pracownicy najemni według organizacji czasu pracy w II kwartale 2004 r.

Popularność elastycznych form zatrudnienia jest w Polsce niewielka. Zdecydowana większość kobiet pracuje w stałych godzinach w ciągu dnia (85,6%), zaledwie co setna może sama decydować o swoim harmonogramie pracy. Mężczyźni nieco częściej pracują w niestandardowym czasie pracy. Najpopularniejszą formą uelastyczniania czasu pracy jest ruchoma lub zależna od indywidualnych ustaleń godzina rozpoczęcia i zakończenia pracy.

Z danych BAEL wynika, że 7,4% kobiet i 9,3% mężczyzn pracuje co prawda przez stałą liczbę godzin w ciągu dnia, ale godzina rozpoczęcia i zakończenia pracy jest w ich przypadku ruchoma. 3,6% kobiet i 7,4% mężczyzn pracuje w ruchomym czasie pracy, a początek i koniec dnia pracy zależy od indywidualnych ustaleń. Inne formy organizacji czasu pracy: ruchomy czas pracy z wolnymi godzinami lub dniami spotykany jest bardzo rzadko.

Pracujący według statusu zatrudnienia w III kwartale 2005 r.

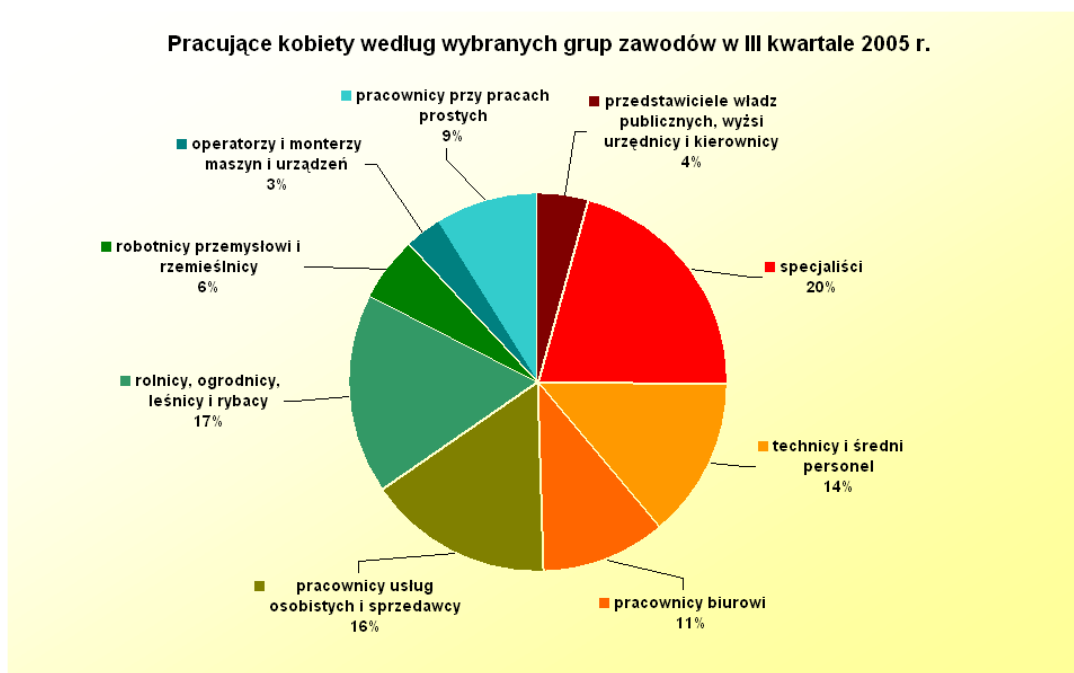

2.6. Pracujące kobiety i mężczyźni według grup zawodów

Na podstawie danych BAEL wyróżnić można grupy zawodów wykonywane głównie przez mężczyzn i głównie przez kobiety. Mężczyźni częściej zatrudnieni są jako operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy. Kobiety częściej pracują jako specjaliści, technicy i średni personel, pracownicy biurowi oraz pracownicy usług osobistych i sprzedawcy. Widoczny jest podział na zawody męskie i kobiece, pierwsze związane z pracą fizyczną i wymagające wiedzy technicznej, drugie związane z pracą biurową i pracą z ludźmi.

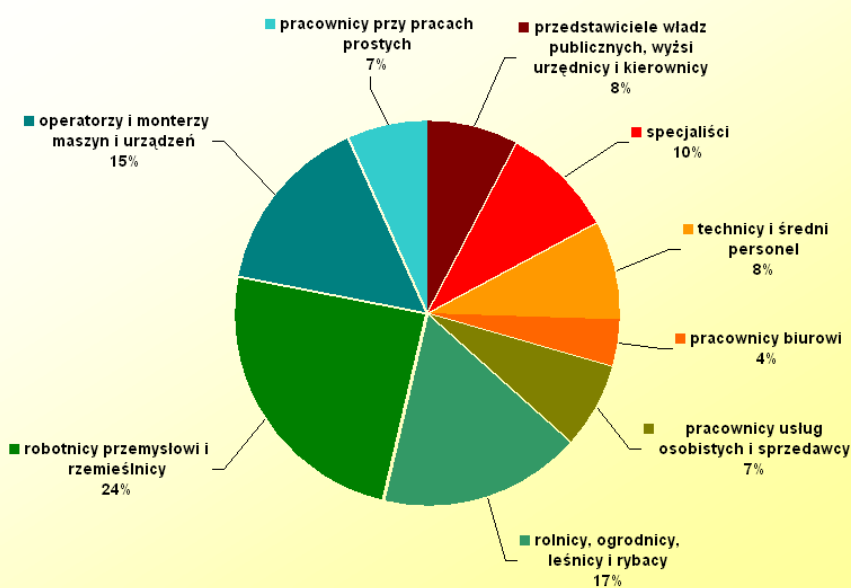
Kobiety najczęściej zatrudnione są jako specjaliści (20%) lub w rolnictwie (17%). Najrzadziej pracują jako operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (3%). 8% mężczyzn i dwukrotnie mniejszy odsetek pracujących kobiet zatrudniony jest jako przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy.

14% kobiet pracuje jako technicy i średni personel, 16% jako pracownicy usług osobistych i sprzedawcy. Co dziewiąta kobieta (11%) zatrudniona jest jako pracownik biurowy, a co jedenasta (9%) jako pracownik przy pracach prostych. Rzadko kobiety zatrudnione są na stanowiskach robotników przemysłowych i rzemieślników – 6%.

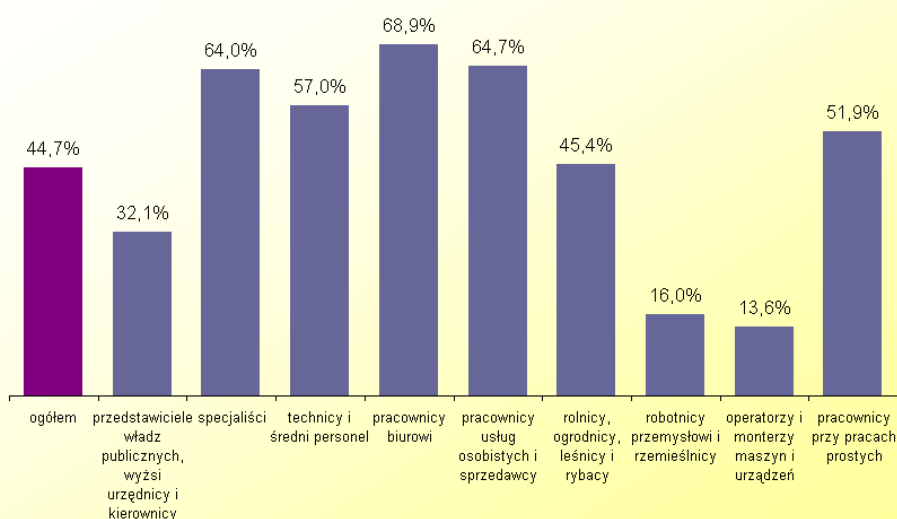
Mężczyźni najczęściej wykonują zawody robotników przemysłowych i rzemieślników (24%) oraz operatorów i monterów maszyn i urządzeń (15%). 17% pracuje w rolnictwie. Tylko co dziesiąty mężczyzna (10%) pracuje jako specjalista. 8% jako technicy i średni personel, 7% jako pracownicy usług osobistych i sprzedawcy i tyle samo jako pracownicy przy pracach prostych. Natomiast zaledwie 4% mężczyzn jest pracownikami biurowymi.

Pracujący mężczyźni według wybranych grup zawodów w III kwartale 2005 r.

Jeśli przyjrzeć się udziałowi kobiet w poszczególnych grupach zawodowych można zaobserwować, że stanowią one zdecydowaną większość wśród pracowników biurowych (68,9%), pracowników usług osobistych i sprzedawców (64,7%) oraz wśród specjalistów (64%). W każdym przypadku jest ich powyżej 60%, chociaż wśród ogółu pracowników kobiety stanowią jedynie 44,7%. Zdecydowaną mniejszość stanowią natomiast kobiety wśród operatorów i monterów maszyn i urządzeń (13,6%) oraz robotników przemysłowych i rzemieślników (16%). Również zaledwie co trzeci (32,1%) przedstawiciel władz publicznych, wyższy urzędnik lub kierownik jest kobietą.

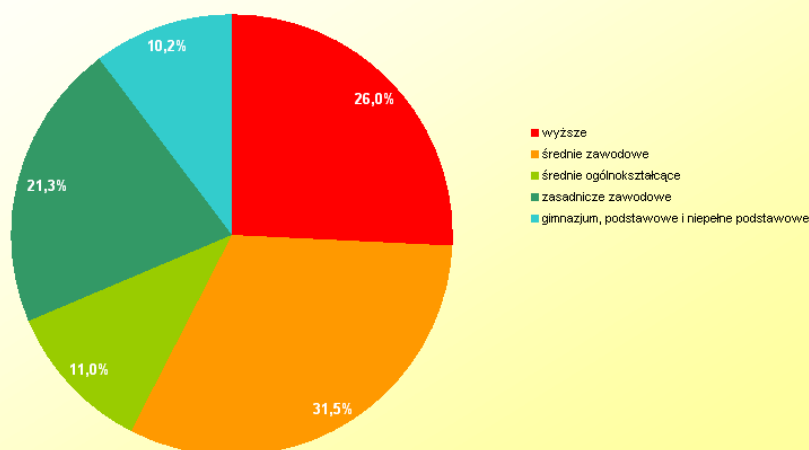
Udział kobiet w ogólnej liczbie pracujących w danym zawodzie w III kwartale 2005 r.

2.4. Pracujące kobiety i mężczyźni według wykształcenia

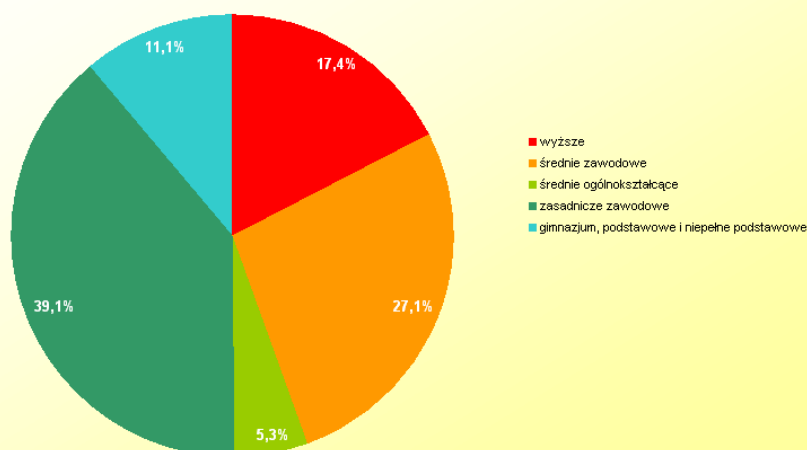
Kobiety pracujące według wykształcenia w III kwartale 2005 r.

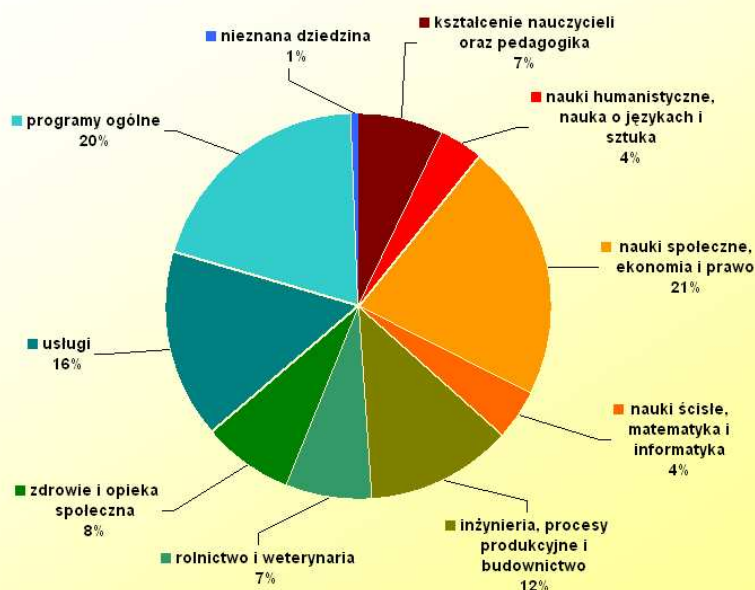
Największa grupa pracujących kobiet ma wykształcenie średnie zawodowe (31,5%) oraz wyższe (26%). Udział kobiet z wykształceniem podstawowym wśród ogółu pracujących, to tylko 10,2%. Udział kobiet z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosi 21,3%, wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 11,0%.

Struktura pracujących mężczyzn według wykształcenia jest nieco inna, co wiąże się z ogólnymi różnicami w poziomie wykształcenia pomiędzy kobietami a mężczyznami, czyli z tym, że kobiety są lepiej wykształcone. Aż 39,1% pracujących mężczyzn ma wykształcenie zasadnicze zawodowe, 27,1% średnie zawodowe, 17,4% wyższe, 11,1% podstawowe, a jedynie 5,3% średnie ogólnokształcące.

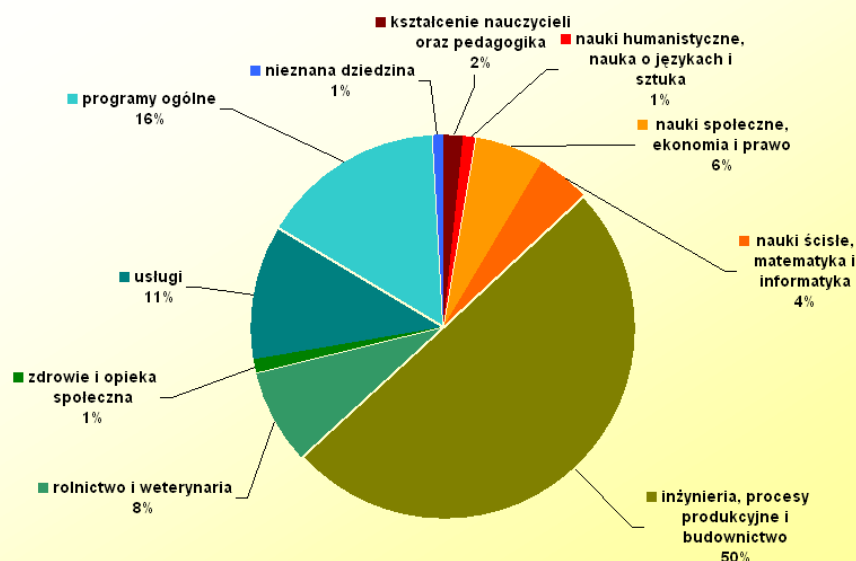
Mężczyźni pracujący według wykształcenia w III kwartale 2005 r.

Pracujące kobiety według dziedziny ukończonego wykształcenia w III kwartale 2005 r.

Pracujący mężczyźni według dziedziny ukończonego wykształcenia w III kwartale 2005 r.

To jakie zawody wykonywane są przez kobiety, a jakie przez mężczyzn, wiąże się w dużej mierze z różnicami w posiadanym przez nich wykształceniu. Najwięcej, bo 21% kobiet, ma wykształcenie związane z naukami społecznymi, ekonomią i prawem. Natomiast 20% ma wykształcenie ogólne. Zaledwie 12% pracujących kobiet posiada wykształcenie związane z inżynierią, procesami produkcyjnymi i budownictwem, a w przypadku mężczyzn jest to aż 50%. 7% kobiet ma wykształcenie związane z kształceniem nauczycieli oraz pedagogiką, tyle samo z rolnictwem i weterynarią, 8% ze zdrowiem i opieką społeczną, a aż 16% kształciło się w dziedzinach związanych z usługami. Po 4% kobiet jest wykształcona w naukach humanistycznych i w naukach ścisłych.

Jeśli chodzi o mężczyzn to połowa (50%) ma wykształcenie związane z inżynierią, procesami produkcyjnymi i budownictwem. 16% ma wykształcenie ogólne, a 11% w dziedzinie usług. 8% skończyło

szkołę związaną z rolnictwem lub weterynarią, 6% z naukami społecznymi, ekonomią i prawem, a 4% z naukami ścisłymi, matematyką i informatyką. Tylko 2% mężczyzn ma wykształcenie w dziedzinie kształcenia nauczycieli lub pedagogiki.

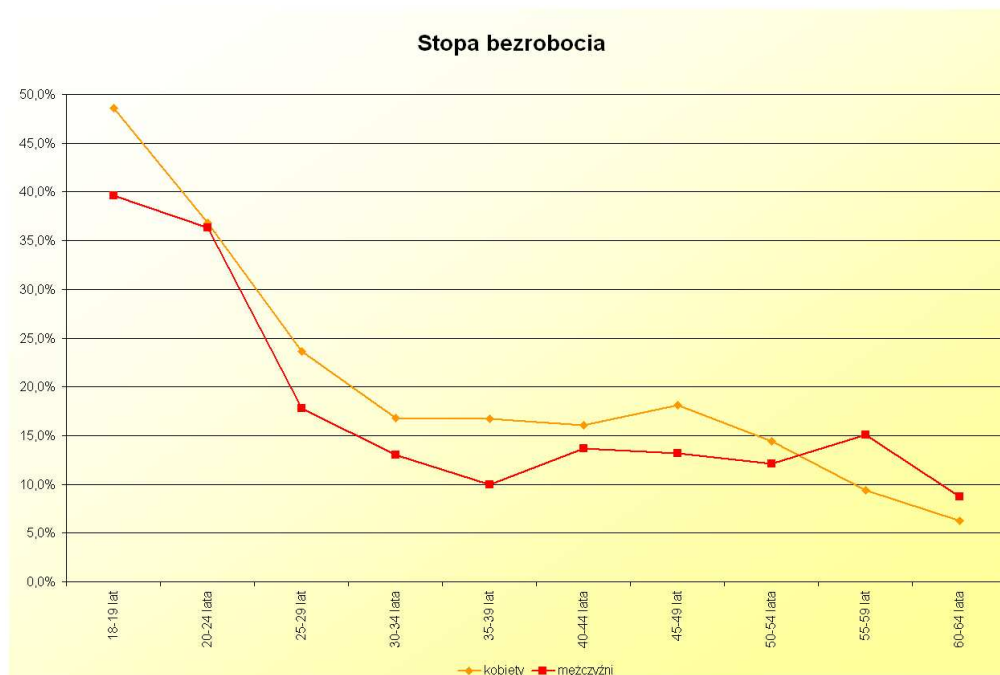
Znacznie więcej kobiet niż mężczyzn ma wykształcenie związane z kształceniem nauczycieli i pedagogiką, naukami humanistycznymi, nauką o języku i sztuką oraz zdrowiem i opieką społeczną. Zdobywanie przez kobiety wykształcenia w typowo „kobiecych” dziedzinach wpływa na rodzaj podejmowanej przez nie pracy. Zmiany w podziale na zawody wykonywane w większości przez kobiety i w większości przez mężczyzn nie są możliwe bez zmian w zdobywanym przez nich wykształceniu.

Na koniec warto zwrócić uwagę na mobilność kobiet i mężczyzn na rynku pracy. 7,1% pracujących kobiet poszukuje innego, nowego miejsca pracy, w porównaniu do 8,4% mężczyzn, którzy okazują się pod tym względem nieco bardziej mobilni.

3. Bezrobocie wśród kobiet

3.1. Stopa bezrobocia według wieku

Prawie co dziesiąta aktywna zawodowo kobieta pozostaje bez pracy, w tej części raportu ich sytuacja zostanie dokładniej scharakteryzowana.

Podobnie jak poziom współczynnika aktywności zawodowej, stopa bezrobocia zależna jest od wieku i najwyższa jest w najmłodszej, a najniższa w najstarszej grupie wieku. W najmłodszej grupie wieku 18-19 lat stopa bezrobocia wynosi 48,6% dla kobiet, natomiast dla mężczyzn 39,6%. Jednocześnie w tej grupie wieku różnica pomiędzy stopą bezrobocia dla kobiet i mężczyzn jest najwyższa. W grupie 20-24 lata stopa bezrobocia jest już znacznie niższa 36,8% dla kobiet i 36,3% dla mężczyzn, a różnica pomiędzy stopą bezrobocia dla kobiet i mężczyzn jest w tej grupie bardzo niewielka. Stopa bezrobocia znacznie obniża się w kolejnej grupie – 25-29 lat (23,6% dla kobiet i 17,8% dla mężczyzn). W tej grupie wieku znowu można zaobserwować znaczną różnicę pomiędzy mężczyznami a kobietami – stopa bezrobocia dla mężczyzn jest dużo niższa.

Bezrobocie zmniejsza się również w kolejnych grupach wieku, zarówno dla kobiet jak i dla mężczyzn. W grupach wieku 35-39 lat i 40-44 lata stopa bezrobocia wśród kobiet utrzymuje się na mniej więcej stałym poziomie (odpowiednio 16,7% i 16,1%). Natomiast jeśli chodzi o mężczyzn stopa bezrobocia spada do 10,0% w grupie wieku 35-39 lat, a następnie wzrasta do 13,7% w grupie wieku 40-44 lata.

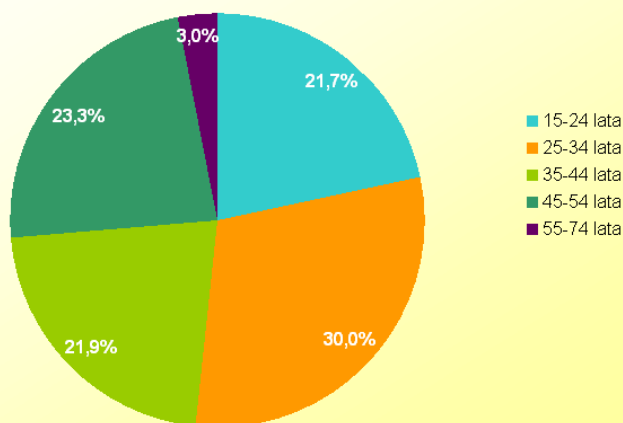
W grupie wieku 45-49 lat stopa bezrobocia wzrasta wśród kobiet do 18,1%. W starszych grupach wieku (na skutek wycofywania się kobiet nie mających pracy z rynku) stopa bezrobocia wśród kobiet obniża się. W grupie wieku 50-54 lata stopa bezrobocia kobiet wynosi 14,4% (dla porównania wśród mężczyzn 12,1%). W wieku 54-59 lat, dla kobiet w grupie przedemerytalnej, stopa bezrobocia jest niższa niż wśród mężczyzn – odpowiednio 9,4% i 15,1%.

Poziom stopy bezrobocia dla kobiet i dla mężczyzn jest ponownie zbliżony w grupie wieku 60-64 lata, kiedy również mężczyźni zaczynają stopniowo wycofywać się z rynku pracy (6,3% dla kobiet i 8,7% dla mężczyzn). W najstarszych grupach wieku, i tylko w nich, ze względu na wycofywanie się kobiet z rynku pracy, stopa bezrobocia jest wyższa wśród mężczyzn.

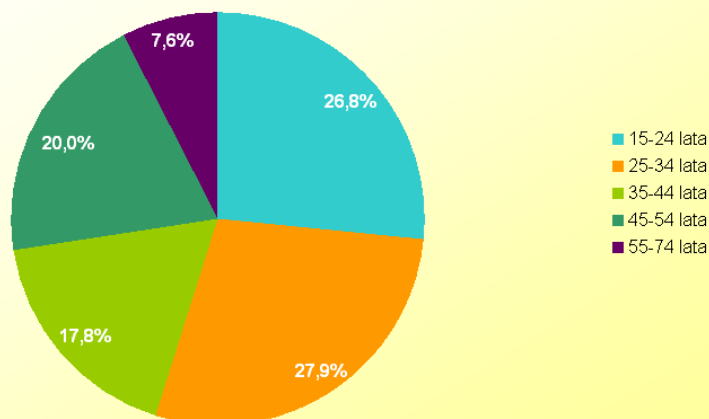
3.2. Bezrobotni według wieku.

Stopa bezrobocia jest najwyższa w najmłodszych grupach wieku i dlatego ponad połowa bezrobotnych kobiet to osoby, które nie ukończyły 35 roku życia.

Bezrobotne kobiety według wieku w III kwartale 2005 r.

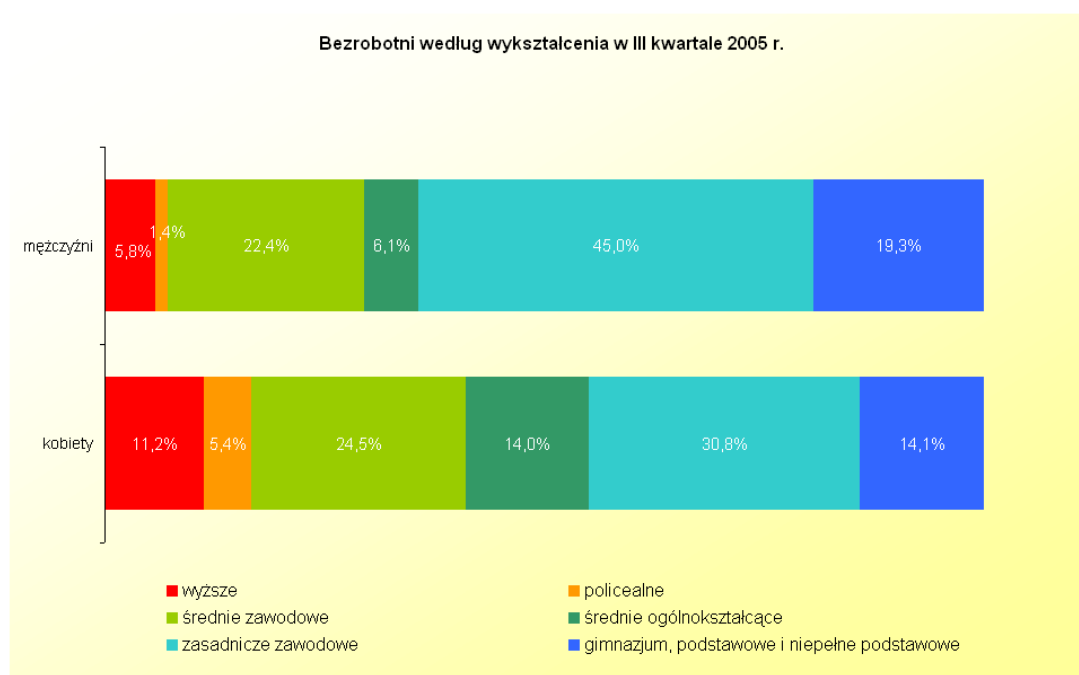

Bezrobotni mężczyźni według wieku w III kwartale 2005 r.

Najliczniejszą grupę wiekową wśród bezrobotnych kobiet stanowią te w wieku 25-34 lata (30,0%). 21,7% bezrobotnych kobiet ma 15-24 lata, 21,9% ma 35-44 lata, a 23,3% ma 45-54 lata. Najmniej – zaledwie 3% - jest kobiet powyżej 55 roku życia, ponieważ kobiety w tym wieku zazwyczaj wycofują się już z rynku pracy, jeśli nie mogą znaleźć zatrudnienia. Struktura bezrobocia wśród mężczyzn jest podobna, jednak można zauważyć większy udział najmłodszej i dwóch najstarszych grup wieku. Natomiast osoby pomiędzy 35, a 54 rokiem życia stanowią mniejszą część wśród bezrobotnych mężczyzn niż kobiet.

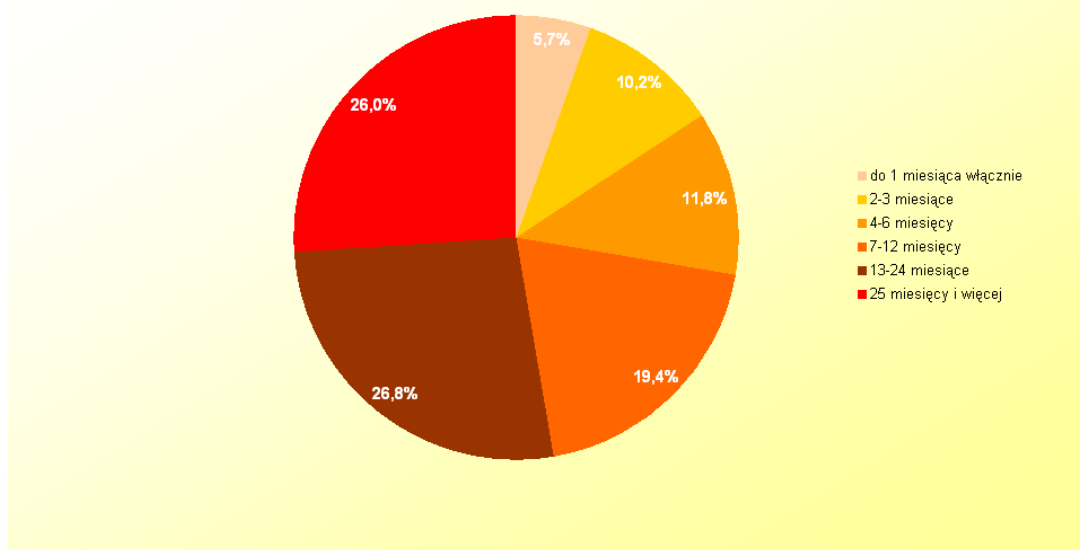
3.3. Bezrobotni według wykształcenia

Z porównania poziomu wykształcenia pomiędzy osobami bezrobotnymi a pracującymi wynika, że bezrobotni są gorzej wykształceni. Najwięcej jest wśród bezrobotnych osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, szczególnie wśród mężczyzn (45% w porównaniu do 30,8% wśród kobiet). Osoby z wykształceniem wyższym stanowią bardzo niewielką część osób bezrobotnych, chociaż w przypadku bezrobotnych kobiet aż co dziesiąta (11,2%) bezrobotna kobieta pozostaje bez pracy pomimo posiadania wyższego wykształcenia. Wśród mężczyzn jest to 5,8%. Znaczącą grupę wśród bezrobotnych stanowią także osoby z wykształceniem średnim zawodowym – 24,5% wśród kobiet i 22,4% wśród mężczyzn. Osoby z wykształceniem policealnym stanowią 5,4% wśród bezrobotnych kobiet oraz 1,4% wśród bezrobotnych mężczyzn. Osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym 14% wśród bezrobotnych kobiet i 6,1% wśród mężczyzn, a z wykształceniem podstawowym 14,1% wśród kobiet i 19,3% wśród mężczyzn. Warto zauważyć, że bezrobotne kobiety są wyraźnie lepiej wykształcone od bezrobotnych mężczyzn, a pomimo tego trudniej im znaleźć zatrudnienie.

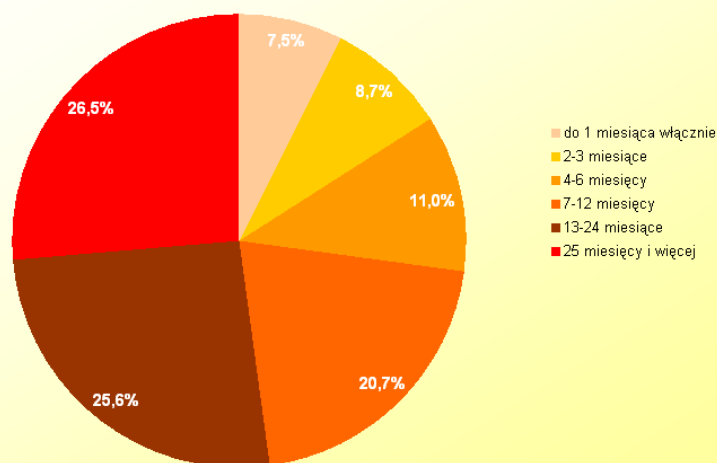
3.4. Okres pozostawania bez pracy

Bezrobotne kobiety według okresu poszukiwania pracy w III kwartale 2005 r.

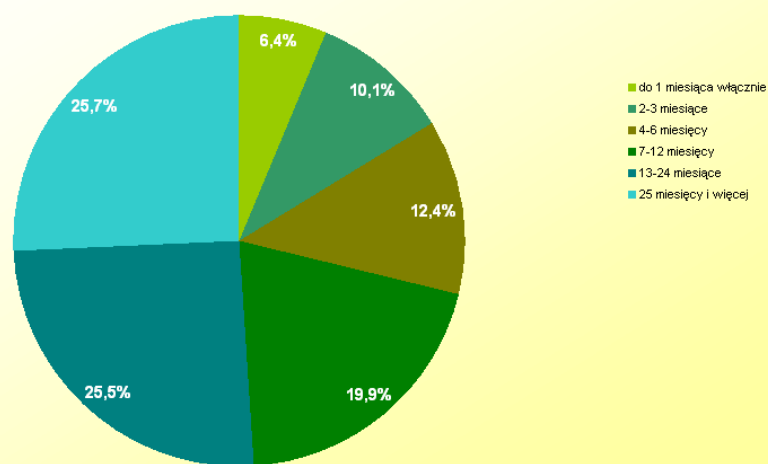

Bezrobocie miałyby znacznie mniej negatywnych konsekwencji, gdyby osoby, które straciły pracę mogły łatwo znaleźć inną. Poważnym problemem jest w związku z tym duży udział wśród bezrobotnych osób długotrwale poszukujących pracy. 26,0% bezrobotnych kobiet pozostaje bez pracy od 2 lat, a dalsze 26,8% od ponad roku. 19,4% kobiet szuka pracy od 7 do 12 miesięcy. Zaledwie 5,7% bezrobotnych kobiet to takie, które pracy szukają do 1 miesiąca. 10,2% kobiet szuka pracy od 2-3 miesięcy, a 11,8% od 4-6 miesięcy. Takie proporcje są bardzo niekorzystne i zachodzi obawa, że długotrwale bezrobotne kobiety nie znajdą w przyszłości zatrudnienia. Sytuacja bezrobotnych mężczyzn jest bardzo podobna: 26,5% jest bez pracy od ponad 2 lat, 25,6% od 13-24 miesięcy, 20,7% od 7-12 miesięcy, 11,0% od 4-6 miesięcy, a 6,7% od 2-3 miesięcy. Nieco więcej niż wśród kobiet – 7,5% jest wśród mężczyzn osób, które szukają pracy do 1 miesiąca.

Bezrobotni mężczyźni według okresu poszukiwania pracy w III kwartale 2005 r.

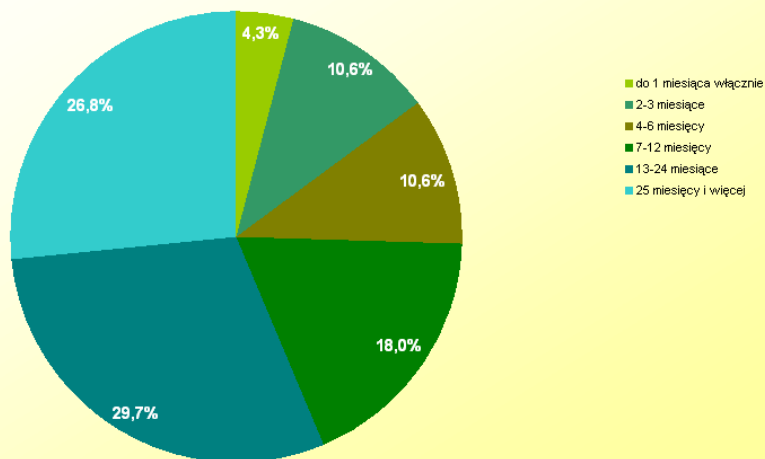
Bezrobotne kobiety mieszkające na wsi według okresu poszukiwania pracy w III kwartale 2005 r.

Okazuje się, że sytuacja mieszkanek wsi jest nieco lepsza niż mieszkanek miast. 51,2% z nich poszukuje pracy od ponad roku, w miastach 56,5% szuka pracy od ponad roku. 6,4% w porównaniu do 4,3% szuka pracy do 1 miesiąca.

Bezrobotne kobiety mieszkające w mieście według okresu poszukiwania pracy w III kwartale 2005 r.

Przeciętny czas poszukiwania pracy w IV kwartale 2005 roku dla kobiet wynosił 19 miesięcy i był dłuższy niż dla mężczyzn (18 miesięcy).

3.5. Bezrobocie rejestrowane

Dane o bezrobociu z badania BAEL nieco różnią się od danych urzędów pracy o bezrobociu rejestrowanym.

We wrześniu 2005 r. w urzędach pracy było zarejestrowane 1,51 mln bezrobotnych kobiet w porównaniu z 1,25 mln zarejestrowanych mężczyzn. W tym 1,35 mln bezrobotnych kobiet nie posiada prawa do zasiłku – 90% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych kobiet.

We wrześniu 2005 roku liczba bezrobotnych kobiet powiększyła się o 9,5% (mężczyzn o 11,1%), jednocześnie 10,1% bezrobotnych kobiet odpłynęło z bezrobocia (12,2% mężczyzn), tym samym ogólna liczba bezrobotnych kobiet zmniejszyła się. 4,5% bezrobotnych kobiet (5,4% mężczyzn) podjęło pracę.

Spośród kobiet, które uznane są za bezrobotne zgodnie z definicją przyjętą w badaniu BAEL 77,9% jest zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne (wśród mężczyzn nieco mniej, bo 75,7%). Tylko 6,4% bezrobotnych kobiet pobiera zasiłek dla bezrobotnych (8,1% mężczyzn). W miastach 76,1% kobiet spełniających definicję bezrobotnego jest zarejestrowane, na wsi 81,8%. Jednocześnie zarejestrowane jako bezrobotne są osoby, które definicji bezrobotnego nie spełniają.

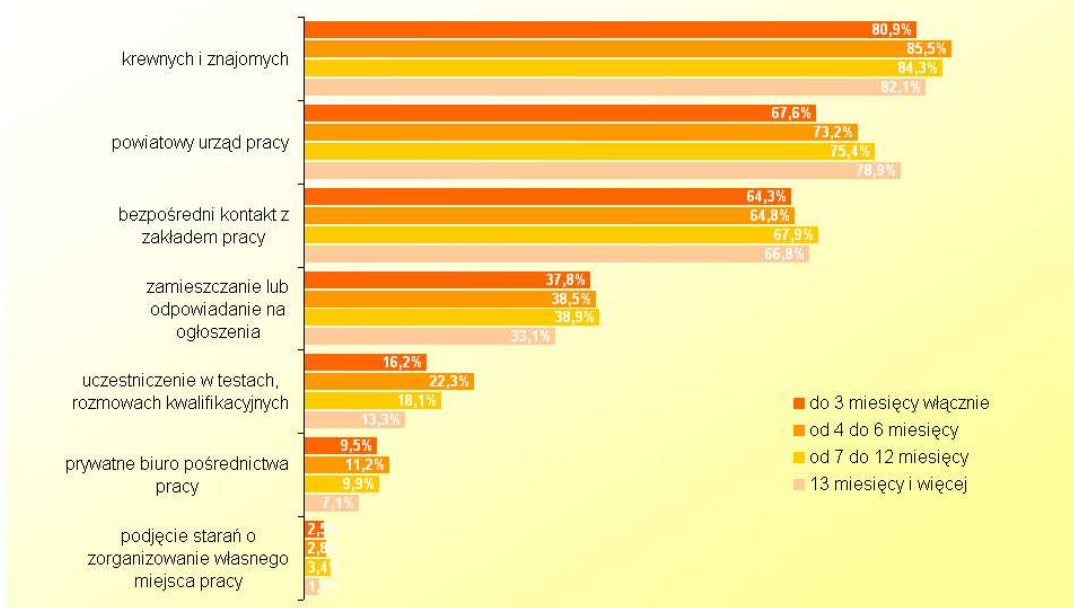
3.6. Metody poszukiwania pracy

Jest wiele metod poszukiwania pracy, które są wykorzystywane przez bezrobotnych. Najpopularniejszą wśród kobiet metodą poszukiwania jest szukanie pracy poprzez krewnych i znajomych – robi to 82,7% bezrobotnych kobiet. Trzy czwarte (75,7%) bezrobotnych kobiet szuka pracy przez powiatowy urząd pracy, a dwie trzecie (66,4%) decyduje się na bezpośredni kontakt z zakładami pracy. Niewielka jest wiara w skuteczność szukania pracy przez ogłoszenia – zamieszcza je lub na nie odpowiada co trzecia bezrobotna kobieta (35,7%). Zaledwie 2,4% bezrobotnych kobiet podejmuje starania o zorganizowanie sobie miejsca pracy samodzielnie. 15,7% bezrobotnych kobiet uczestniczy w testach lub rozmowach kwalifikacyjnych, a 8,5% zgłasza się do prywatnego biura pośrednictwa pracy.

Mężczyźni szukają pracy podobnymi metodami jak kobiety. Częściej (73,5%) kontaktują się jedynie bezpośrednio z zakładem pracy. Prawie dwukrotnie częściej (4,3%) niż kobiety podejmują oni także starania o zorganizowanie własnego miejsca pracy, a więc wykazują się większą przedsiębiorczością, co potwierdza także udział pracujących na własny rachunek w ogóle pracujących mężczyzn.

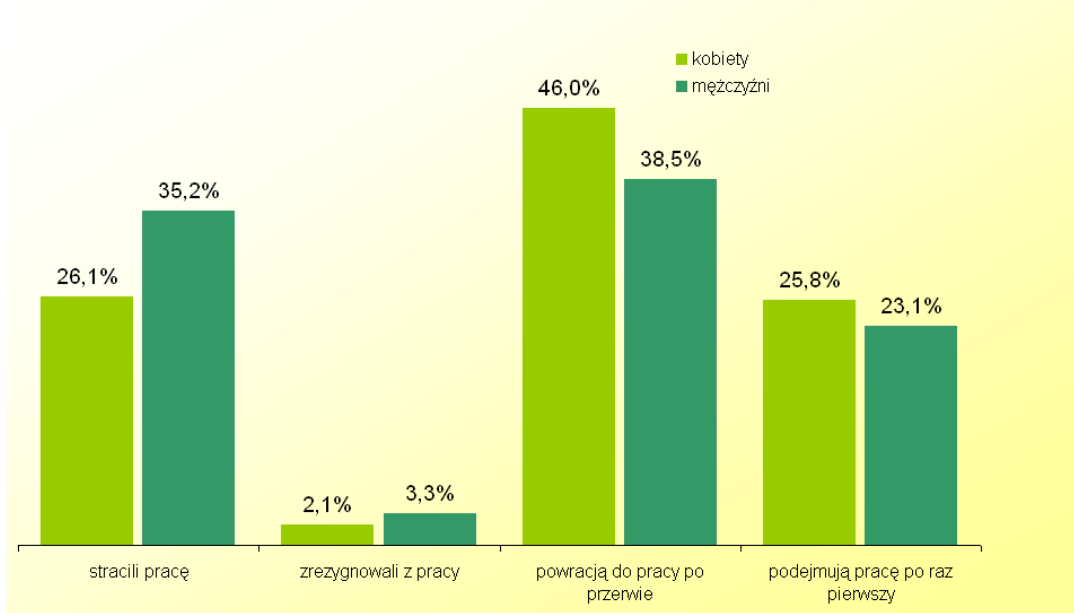
Bezrobotne kobiety według metod poszukiwania pracy w III kwartale 2005 r.

Bezrobotne kobiety dłużej pozostające bez pracy częściej poszukują pracy poprzez Urzędy Pracy, rzadziej natomiast zamieszczają lub odpowiadają na ogłoszenia oraz uczestniczą w rozmowach kwalifikacyjnych. Mniejsza liczba korzystających z ogłoszeń może być związana z małą skutecznością poszukiwania pracy w ten sposób. Choć może być również tak, że dłużej pozostające bez pracy kobiety korzystają z mniej skutecznych metod jej poszukiwania.

3.7. Przyczyny utraty i poszukiwania pracy

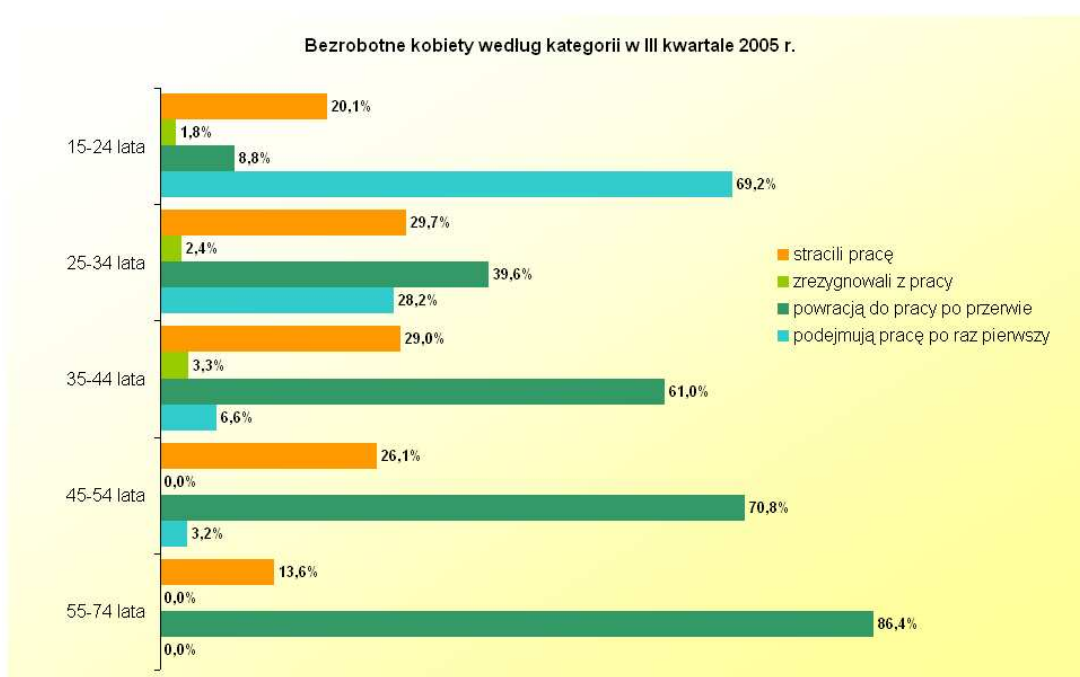
Bezrobotni według kategorii w III kwartale 2005 r.

Nie wszyscy bezrobotni to osoby, które straciły pracę. Niewielka część sama z pracy zrezygnowała, a duża grupa, szczególnie kobiet, wraca do pracy po przerwie lub podejmuje ją po raz pierwszy.

Najlichnieszą kategorią wśród bezrobotnych kobiet są osoby powracające do pracy po przerwie (46,0%). Kolejną kategorią są osoby, które straciły pracę (26,1%) oraz podejmujące pracę po raz pierwszy (25,8%). Tylko niewielka część bezrobotnych kobiet zrezygnowała z pracy (2,1%). W przypadku mężczyzn mniej jest takich, którzy powracają do pracy po przerwie - 38,5%. Mniej jest także podejmujących pracę po raz pierwszy – 23,1%. Więcej jest natomiast bezrobotnych mężczyzn, którzy stracili pracę – 35,2% oraz zrezygnowali z pracy – 3,3%.

Widać, że kobiety częściej od mężczyzn chcą ponownie podjąć pracę. Najczęściej jest to związane z przerwą na urodzenie i odchowanie dzieci.

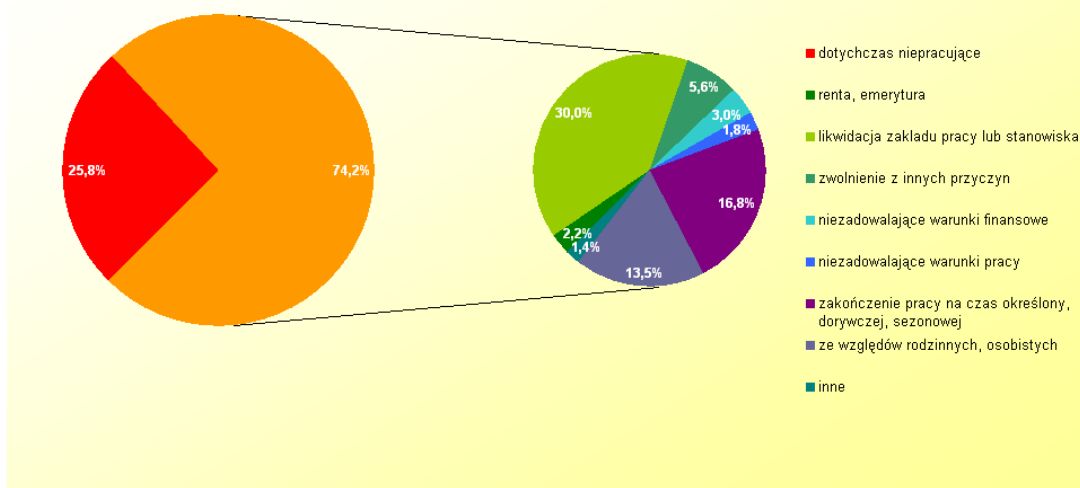
To czy bezrobotna osoba poszukuje pierwszej pracy, czy też wraca do pracy po przerwie albo straciła pracę uzależnione jest od jej wieku.

W grupie wieku 15-24 lata większość bezrobotnych kobiet – 69,2% stanowią kobiety podejmujące pracę po raz pierwszy. We wszystkich starszych grupach wieku najlichniesze są wśród bezrobotnych kobiety powracające do pracy po przerwie (25-34 lata – 39,6%, 35-44 lata – 61%, 45-54 lata – 70,8% oraz 55-74 lata – 86,4%). Mniej więcej stabilny jest w tych grupach wieku udział kobiet, które straciły pracę (25-34 lata – 29,7%, 35-44 lata – 29,0%, 45-54 lata – 26,1%, 55-74 lata – 13,6%).

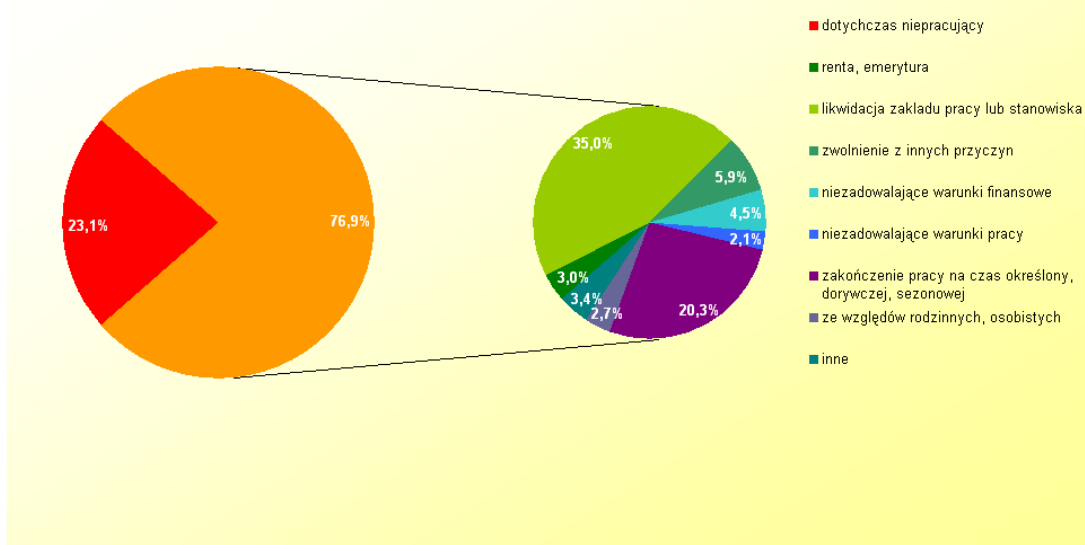
Najczęstszą przyczyną zaprzestania przez kobiety pracy była likwidacja zakładu pracy lub stanowiska (30,0%). Kolejną ważną przyczyną zaprzestania pracy było zakończenie pracy na czas określony, dorywczej, sezonowej (16,8%). Ponieważ obowiązki rodzinne w większym stopniu obciążają kobiety, znacznie częściej niż mężczyźni rezygnują one z pracy ze względów rodzinnych lub osobistych (13,5% wobec 2,7%),.

2,2% bezrobotnych kobiet odeszło z pracy ze względu na otrzymanie renty lub emerytury, 3,0% z powodu niezadowolających warunków finansowych, a 1,8% z powodu niezadowolających warunków pracy.

Bezrobotne kobiety według przyczyn zaprzestania pracy w III kwartale 2005 r.

Bezrobotni mężczyźni według przyczyn zaprzestania pracy w III kwartale 2005 r.

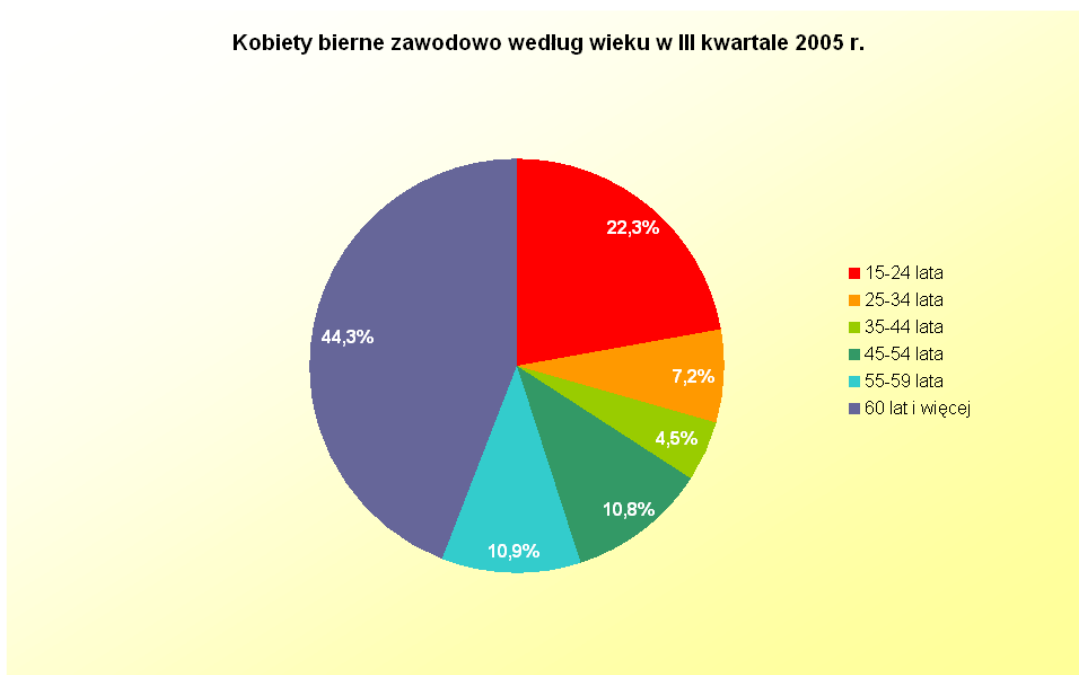

Jeśli chodzi o mężczyzn również największa część (35,0%) uprzednio pracujących bezrobotnych straciło pracę z powodu likwidacji zakładu pracy, a 20,3% zakończyło pracę na czas określony, dorywczą lub sezonową. Częściej niż kobiety mężczyźni odchodzili z pracy, bo byli niezadowoleni z warunków finansowych (4,5%) lub z warunków pracy (2,1%). 3,0% odeszło na rentę lub emeryturę.

4. Sytuacja kobiet biernych zawodowo.

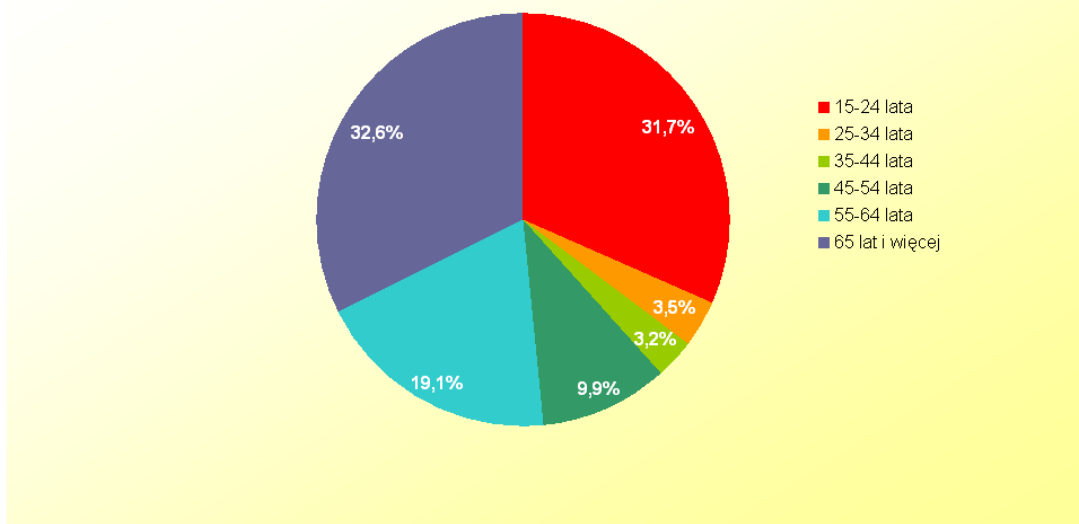
4.1. Kobiety bierne zawodowo według wieku

Kobiety bierne zawodowo według wieku w III kwartale 2005 r.

Osoby bierne zawodowo stanowią najliczniejszą grupą wśród polskich kobiet w wieku 15 i więcej lat. Grupę tę tworzą przede wszystkim kobiety w wieku 60 lat i więcej (44,3%) oraz 15-24 lata (22,3%). Są to więc, albo kobiety, które wycofały się już z rynku pracy, albo jeszcze uczące się. Co dziesiąta (10,9%) bierna zawodowo kobieta jest w wieku 55-59 lat, także co dziesiąta (10,8%) w wieku 45-54 lata. 7,2% biernych zawodowo kobiet jest natomiast w wieku 25-34 lata. Najmniejszy udział w ogóle biernych zawodowo mają kobiety w wieku 35-44 lata (4,5%).

Mężczyźni bierni zawodowo według wieku w III kwartale 2005 r.

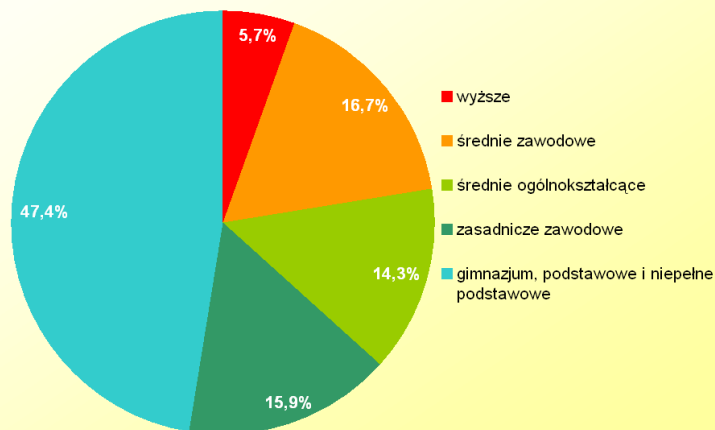

Wśród mężczyzn udział grupy w wieku emerytalnym (65 lat i więcej) jest niższy (32,6%), niż w przypadku kobiet, co spowodowane jest z jednej strony późniejszym wiekiem emerytalnym, z drugiej krótszą oczekiwaną długością życia mężczyzn. Zdecydowanie mniejszy jest w przypadku mężczyzn udział grupy wieku 25-34 lata w ogóle biernych zawodowo (3,5% wobec 7,4%), ponieważ jest to wiek, w którym kobiety wycofują się z rynku pracy ze względu na urodzenie dzieci. Aż 31,7% biernych zawodowo mężczyzn ma 15-24 lata, 3,2% jest w wieku 35-44 lata, 9,9% w wieku 45-54 lata, a 19,1% w wieku 55-64 lata – udział tej grupy wieku jest większy niż wśród kobiet.

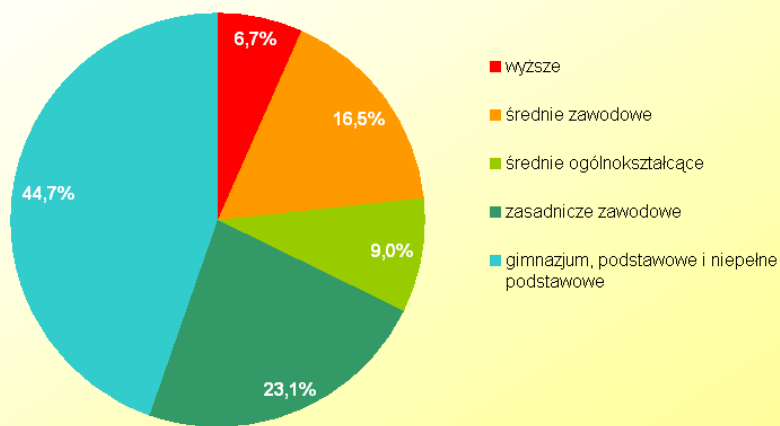
4.2. Kobiety bierne zawodowo według wykształcenia

Podobnie jak w przypadku osób bezrobotnych poziom wykształcenia osób biernych zawodowo jest wyraźnie niższy niż pracujących. Prawie połowa (47,4%) biernych zawodowo kobiet ma tylko wykształcenie podstawowe. Wykształcenie wyższe ma jedynie 5,7% biernych zawodowo kobiet, 16,7% ma wykształcenie średnie zawodowe, 14,3% średnie ogólnokształcące, a 15,9% zasadnicze zawodowe. Dla porównania wśród ogółu kobiet w wieku 15 lat i więcej wykształcenie podstawowe ma 29,7%, a wyższe 14,2%. Niski poziom wykształcenia kobiet biernych zawodowo, częściowo można wytłumaczyć tym, że duży jest wśród nich udział osób starszych, a starsze pokolenie jest ogólnie gorzej wykształcone. Drugim czynnikiem wpływającym na to, że są gorzej wykształcone jest to, że osoby bierne zawodowo często jeszcze się uczą, a najwyższy poziom ich jak do tej pory ukończonej szkoły to szkoła podstawowa.

Kobiety biernie zawodowo według wykształcenia w III kwartale 2005 r.

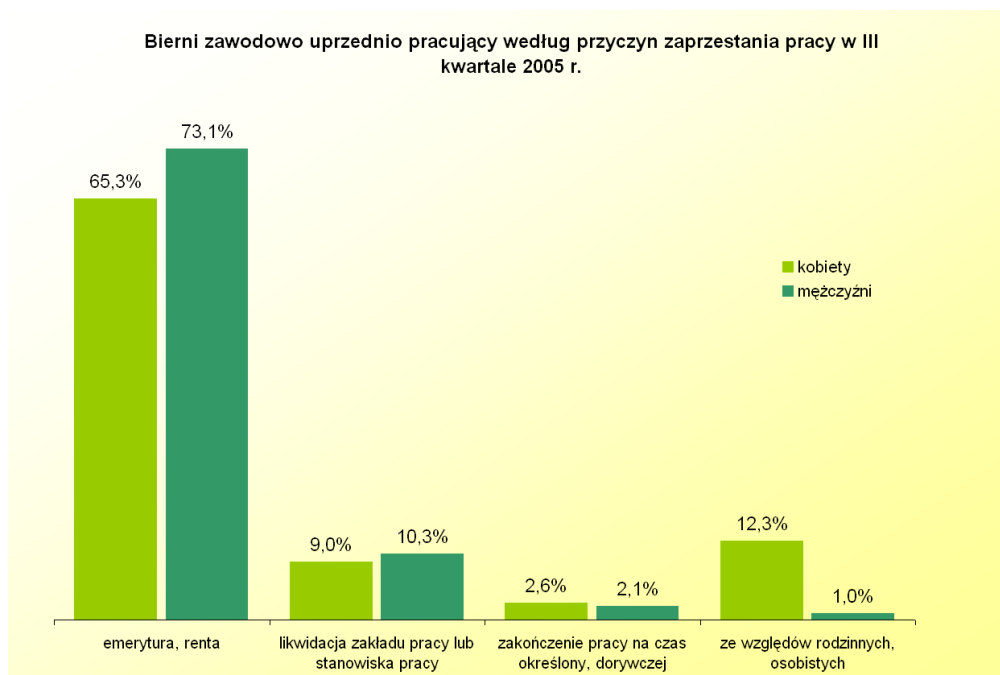
Mężczyźni biernie zawodowo według wykształcenia w III kwartale 2005 r.

Struktura wykształcenia wśród biernych zawodowo mężczyzn nie różni się znacząco od tej dla kobiet. Najwięcej jest wśród nich osób z wykształceniem podstawowym – 44,7%. Więcej niż wśród kobiet jest osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (23,1%) i wyższym (6,7%). Mniej osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (9,0%) i podstawowym (44,7%). Różnice spowodowane są głównie różnicami w poziomie wykształcenia pomiędzy kobietami, a mężczyznami. Również w przypadku mężczyzn biernie zawodowo są wykształceni gorzej od ogółu mężczyzn, wśród których 12,3% ma wykształcenie wyższe, a 24,2% podstawowe.

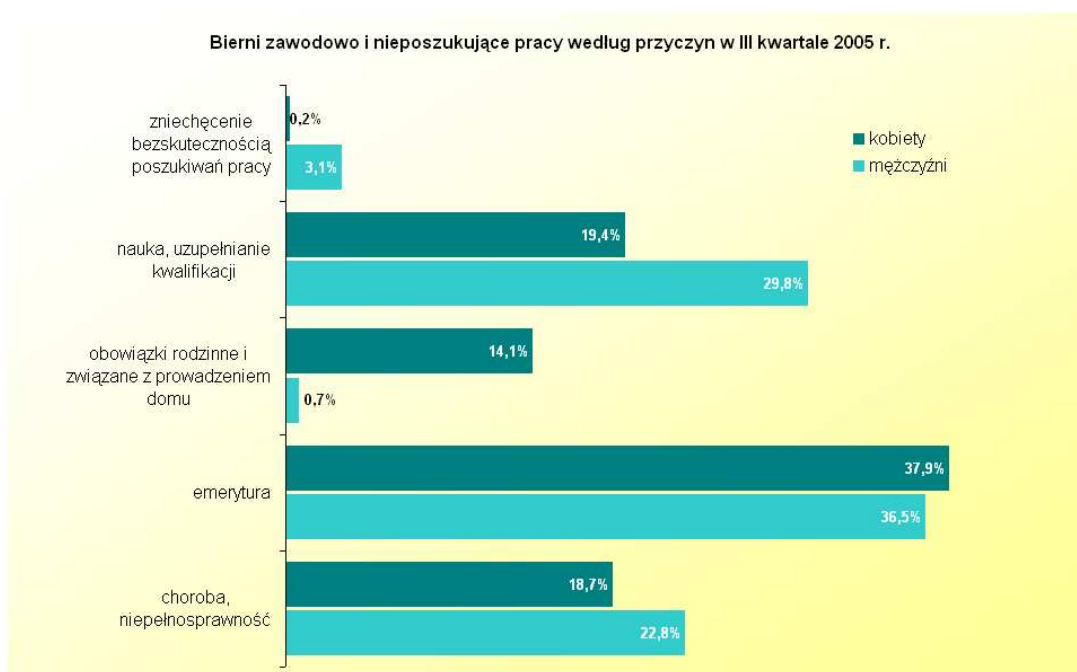

4.3. Przyczyny rezygnacji z pracy

Część biernych zawodowo kobiet wcześniej pracowała zawodowo i z różnych powodów zaprzestały one pracy. Najczęściej było to z powodu odejścia na rentę lub emeryturę (65,3%). 12,3% kobiet zaprzestało pracy ze względów rodzinnych lub osobistych, a 9% z powodu likwidacji zakładu pracy. W przypadku mężczyzn zaledwie co setny (1,0%) zaprzestał pracy ze względów rodzinnych, a najwięcej, bo 73,1% ze względu na przejście na emeryturę lub rentę. Okazuje się, że prawie wyłącznie kobiety rezygnują z pracy ze względów rodzinnych.

4.4. Przyczyny nieposzukiwania pracy.

Bierne zawodowo osoby nie pracują z różnych powodów. Najczęściej deklarowanymi przyczynami są: emerytura, choroba i niepełnosprawność oraz nauka i uzupełnianie kwalifikacji. W przypadku kobiet często wymienianym powodem rezygnacji z pracy są obowiązki rodzinne oraz związane z prowadzeniem domu (14,1% w porównaniu z zaledwie 0,7% dla mężczyzn). Czynniki te nie mają praktycznie znaczenia w przypadku mężczyzn.

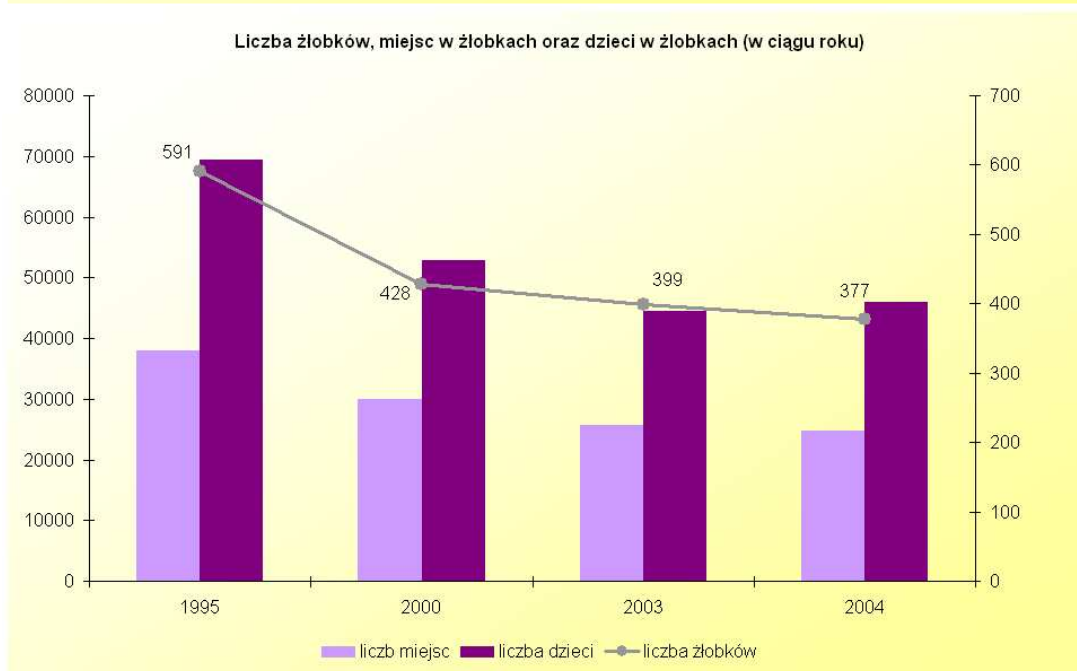
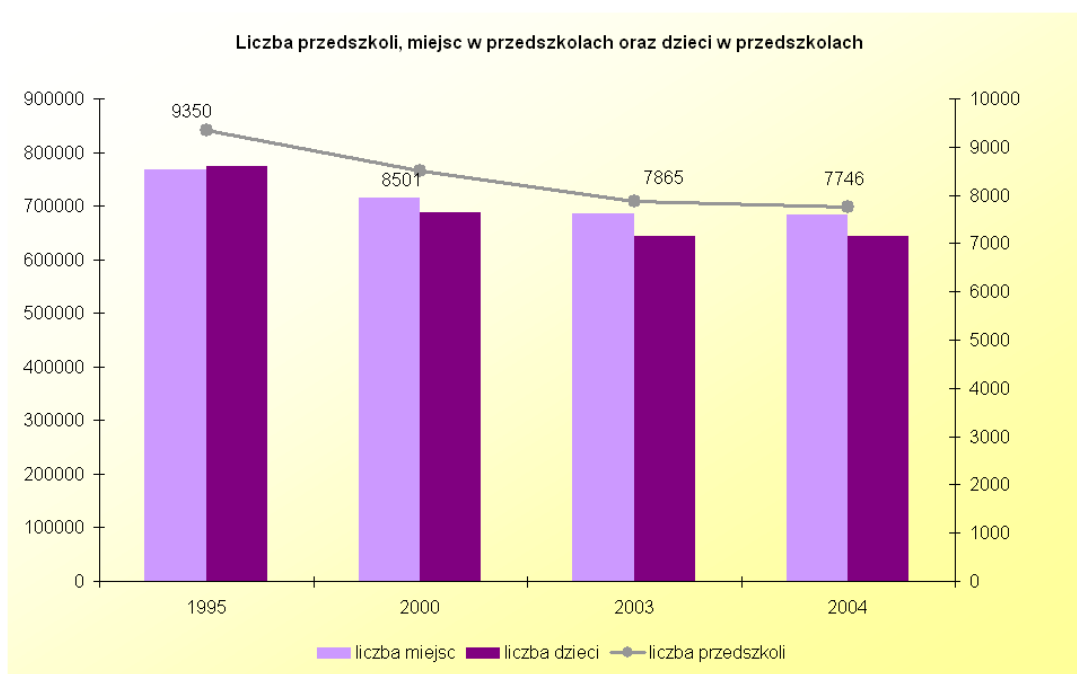
37,9% kobiet zrezygnowało z poszukiwania pracy ze względu na przejście na emeryturę, 19,4% z powodu nauki lub uzupełniania kwalifikacji, a 18,7% ze względu na chorobę lub niepełnosprawność. Zaledwie dwie na tysiąc biernych zawodowo kobiet jako przyczynę wycofania się z rynku pracy podaje zniechęcenie nieskutecznością poszukiwania pracy.

Mężczyźni nie poszukują pracy przede wszystkim ze względu na osiągnięcie wieku emerytalnego (36,5%), naukę i uzupełnianie kwalifikacji (29,8%) oraz chorobę bądź niepełnosprawność (22,8%).

5. Opieka nad dziećmi

Poważną barierą uczestnictwa kobiet w rynku pracy jest brak możliwości zapewnienia dzieciom właściwej opieki w godzinach pracy. Na podstawie dostępnych danych można prześledzić jak w ostatnich latach zmniejszała się liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach. W tym samym czasie zmniejszała się także liczba dzieci w wieku przedszkolnym, jednak liczba dzieci na 1000, które przebywały w żłobkach i przedszkolach również spadała. W 1995 roku w żłobkach przebywało 23 dzieci na 1000 dzieci w wieku do 3 lat, w 2004 roku już tylko 19,7. Liczba żłobków cały czas zmniejsza się – z 591 do 377 pomiędzy 1995 a 2004 rokiem – podobnie jak liczba miejsc w żłobkach.

Podobnie od 1995 roku znacznie zmniejszyła się liczba przedszkoli (z 9350 do 7746) i cały czas spadała liczba przebywających w nich dzieci.

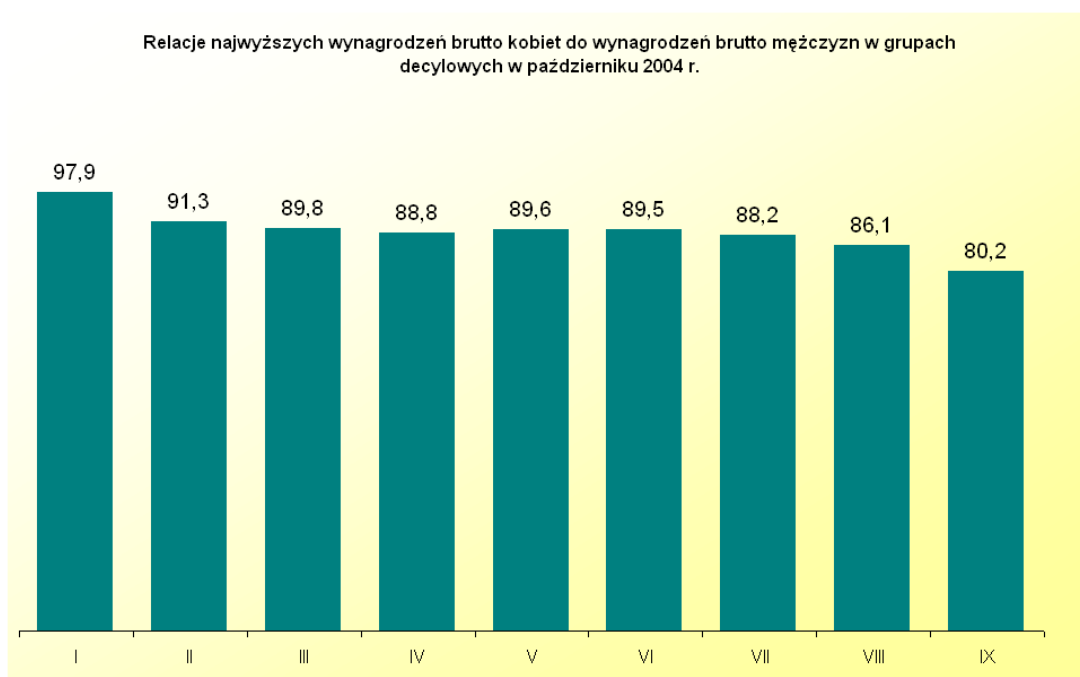
6. Wynagrodzenia

5.1. Porównanie zarobków kobiet i mężczyzn

Kobiety w Polsce wciąż zarabiają mniej od mężczyzn i to niezależnie od posiadanego przez nie wykształcenia i wykonywanego zawodu.

Według badania GUS z października 2004 roku średnie wynagrodzenie brutto kobiet (pełnozatrudnionych) wynosiło 2150,4 zł. Średnie wynagrodzenie brutto mężczyzn było wyższe i wynosiło 2571,6 zł. Przeciętnie płaca kobiety stanowiła 83,6% płacy mężczyzny. Choć wynagrodzenia mężczyzn są wyższe, relacja ta ulega zmianie na korzyść kobiet, których pensje są coraz bliższe pensjom mężczyzn. Dla porównania 5 lat wcześniej w 1999 roku przeciętne wynagrodzenie kobiety stanowiło 80% wynagrodzenia mężczyzny.

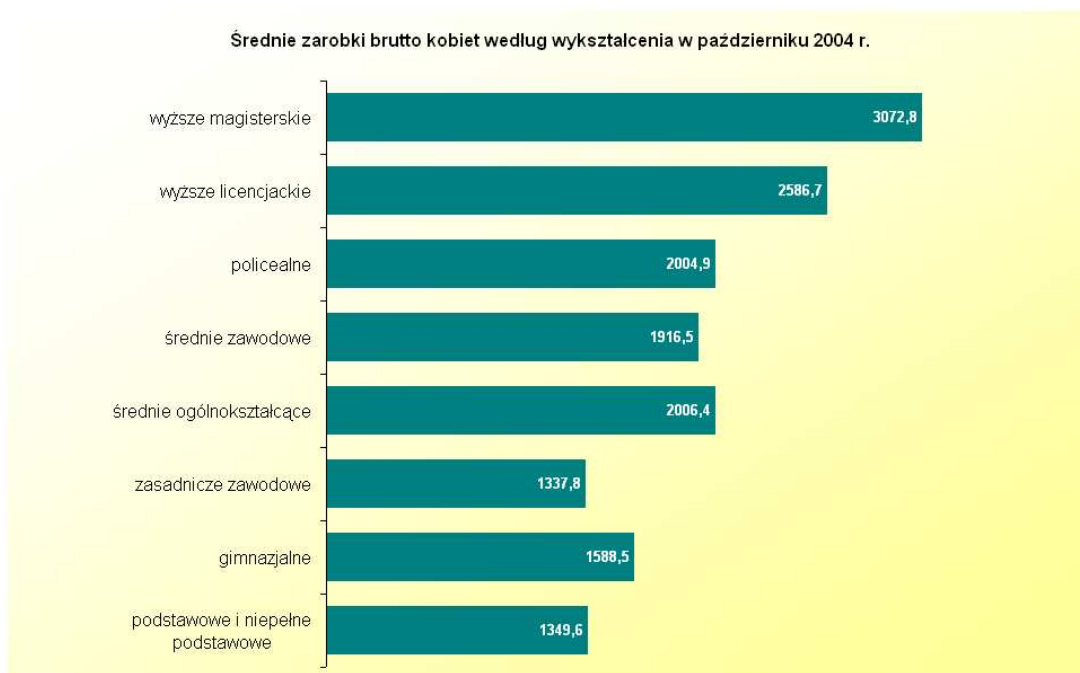
Dysproporcje pomiędzy zarobkami kobiet i mężczyzn są większe w sektorze publicznym, gdzie przeciętna płaca kobiety wynosiła 2303,8 zł i stanowiła 80,6% płacy mężczyzny. W sektorze prywatnym przeciętna płaca kobiety to 1968,0 zł, czyli 81,2% zarobków mężczyzny. Ogólnie zarobki w sektorze prywatnym są niższe od zarobków w sektorze publicznym.

W grupie osób o najniższych dochodach dysproporcje pomiędzy zarobkami mężczyzn i kobiet są najmniejsze. Średnie zarobki brutto kobiet w tej grupie stanowią 97,9% zarobków mężczyzn. Różnice rosną wraz ze wzrostem poziomu dochodów i w grupie o najwyższych dochodach zarobki kobiet stanowią już tylko 80,2% zarobków mężczyzn.

Część różnic w zarobkach pomiędzy kobietami, a mężczyznami można wytłumaczyć tym, że w niskopłatnych zawodach częściej pracują kobiety, a także rzadziej zajmują one kierownicze stanowiska. Jednak nie tłumaczy to istniejących różnic w zarobkach pomiędzy kobietami, a mężczyznami pracującymi w tych samych zawodach i na podobnych stanowiskach.

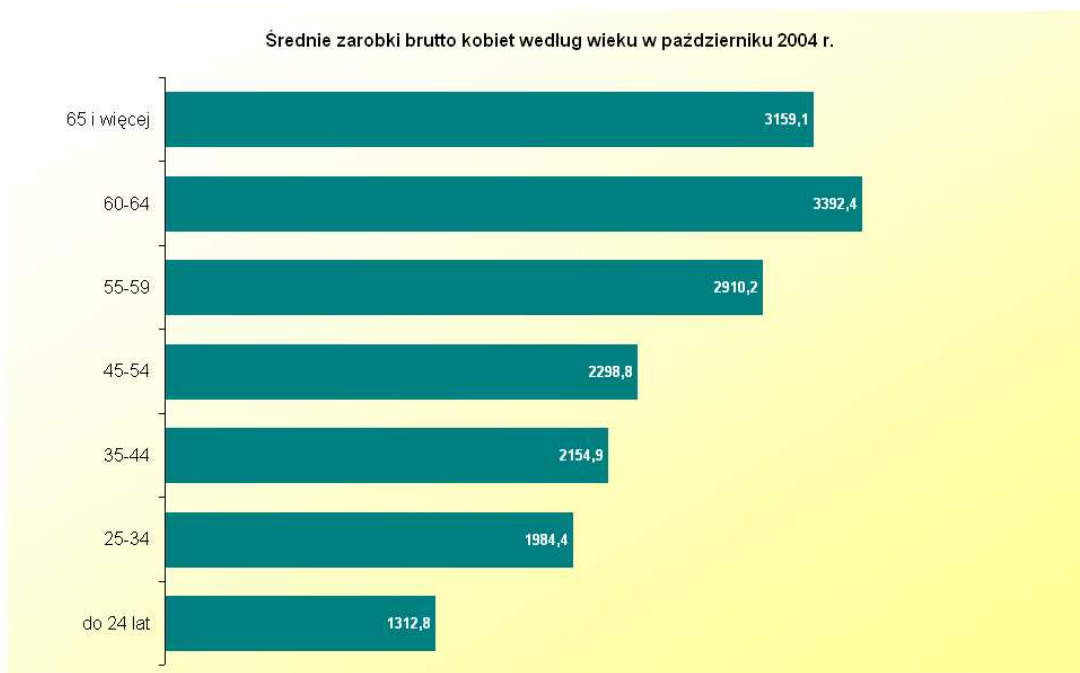
5.2. Zarobki kobiet według wykształcenia

Wykształcenie wpływa znacząco na wysokość zarobków brutto. Im wyższy poziom wykształcenia, tym wyższe zarobki. Najwyższe zarobki osiągały kobiety mające wykształcenie wyższe magisterskie – 3072,8 zł, a najniższe kobiety z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 1337,8 zł oraz podstawowym – 1349,6 zł. Różnica w zarobkach pomiędzy kobietami z najwyższym i najniższym poziomem wykształcenia była ponad dwukrotna.

Największe dysproporcje pomiędzy zarobkami kobiet i mężczyzn istniały wśród osób z wykształceniem wyższym licencjackim i wyższym magisterskim – zarobki kobiet stanowią w tych grupach odpowiednio 65,1% i 67,3% zarobków mężczyzn. Najmniejsze były różnice wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (zarobki kobiet to 85,3% zarobków mężczyzn).

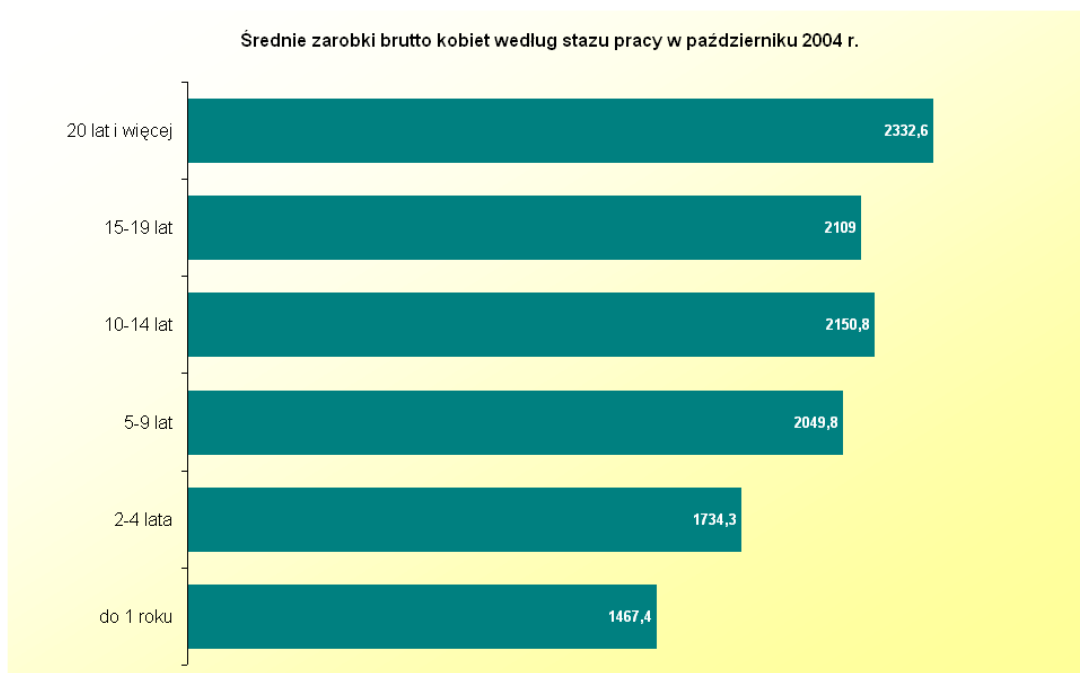
5.3. Zarobki kobiet według wieku

Średnie zarobki kobiet rosną wraz z wiekiem. Najwyższe - 3392,4 zł - są wśród kobiet w wieku 60-64 lata, a więc tych, które przekroczyły już wiek emerytalny. Najniższe są zarobki kobiet do 24 roku życia – średnio 1312,8 zł brutto miesięcznie.

Największe dysproporcje pomiędzy zarobkami kobiet i mężczyznami są w grupie wieku powyżej 65 lat oraz 35-44 lata. Zarobki kobiet stanowią w tych grupach odpowiednio 73,4% i 80,1% zarobków mężczyzn. Najmniejsze różnice występują w najmłodszej grupie wieku – zarobki kobiet stanowią w niej 89,9% zarobków mężczyzn.

5.4. Zarobki kobiet według stażu pracy

Bardzo podobnie kształtują się zarobki kobiet w zależności od stażu pracy. Im dłuższy jest staż pracy tym wyższe zarobki. Kobiety ze stażem pracy 20 lat i dłużej zarabiają średnio 2332,6 zł. Kobiety ze stażem do 1 roku – 1467,4 zł.

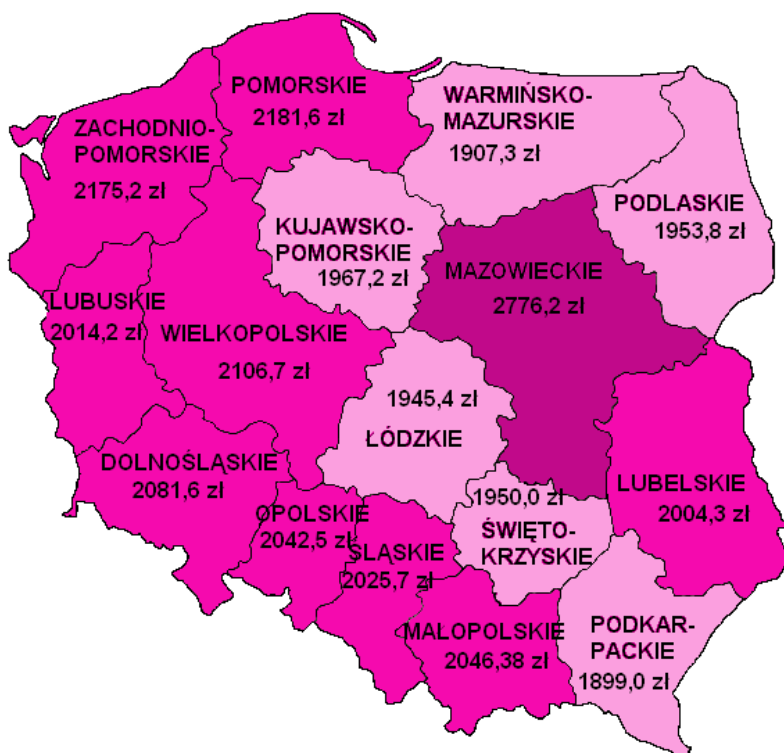
Największe różnice pomiędzy kobietami a mężczyznami istnieją w grupie o stażu 10-14 lat. Zarobki kobiet stanowią w tej grupie 80,8% zarobków mężczyzn. Najmniej płace kobiet różnią się od płac mężczyzn wśród osób o 2-4 letnim stażu pracy – zarobki kobiet to 86,5% zarobków mężczyzn.

5.5. Zarobki kobiet według sekcji PKD

Jeśli chodzi o działy gospodarki według sekcji PKD to najwyższe są zarobki kobiet zatrudnionych w pośrednictwie finansowym – średnio 3373,8 zł brutto, a najniższe kobiet pracujących w hotelach i restauracjach – 1575,0 zł. Więcej od mężczyzn kobiety zarabiają jedynie w rybołówstwie i budownictwie, branżach, w których pracuje niewiele kobiet i raczej nie zajmują one stanowisk robotniczych – stąd wyższe zarobki. Nawet w tak sfeminizowanej dziedzinie jak edukacja zarobki mężczyzn są o 29% wyższe od zarobków kobiet (średnio 3067,4 zł brutto wobec 2375,9 zł brutto), bo tu z kolei mężczyźni prawdopodobnie pracują na stanowiskach kierowniczych.

5.6. Regionalne zróżnicowanie zarobków kobiet

Średnie wynagrodzenie brutto kobiet w październiku 2004 r.

Najwięcej zarabiają kobiety mieszkające w województwie mazowieckim – 2776,2 zł, czyli o 29,1% więcej od średniej krajowej. Poziom wynagrodzeń w województwie mazowieckim w znacznym stopniu zawyża średnią dla całej Polski. We wszystkich pozostałych województwach, poza zachodnio-pomorskim i pomorskim, gdzie nieznacznie przewyższają one średnią (odpowiednio 2175,2 zł i 2181,6 zł) kształtują się one na poziomie niższym od średniej krajowej.

Najniższe średnie wynagrodzenie brutto zanotowano w województwie podkarpackim – 1899,0 zł., a niewiele wyższe było średnie wynagrodzenie w województwie warmińsko-mazurskim – 1907,3 zł.

Podsumowanie

Poziom aktywności zawodowej kobiet jest w Polsce bardzo niski i jest jednym z najniższych w Europie i odbiega znacznie od 60% założonych w strategii lizbońskiej jako cel dla Unii Europejskiej. Problem ten dotyczy zresztą również mężczyzn, dla których współczynnik aktywności zawodowej również należy do najniższych w Europie.

Podstawowymi problemami rynku pracy, które można zauważyć na podstawie analizy danych, są bardzo wysoka stopa bezrobocia wśród młodych kobiet oraz niski współczynnik aktywności zawodowej wśród kobiet w wieku przedemerytalnym – kobiety w tym wieku jeśli tracą pracę, całkowicie wycofują się z rynku pracy.

Również różnice pomiędzy kobietami a mężczyznami pozostają z pewnością istotnym czynnikiem kształtującym sytuację na Polskim rynku pracy i wciąż są bardzo znaczne. Przede wszystkim zarobki mężczyzn są wyższe, łatwiej im znaleźć zatrudnienie (niższa jest wśród nich stopa bezrobocia) i częściej zajmują kierownicze stanowiska, pomimo, że kobiety są lepiej wykształcone. Widoczny jest wyraźny podział na zawody typowo kobiece i męskie, w dużej mierze wyjaśniany przez różnice w wykształceniu kobiet i mężczyzn, ale jednocześnie utrudniający kobietom poszukiwanie pracy w zawodach uważanych za niekobiece.

Dodatkowo prawie wyłącznie kobiety bywają zmuszone do wycofania się z rynku pracy ze względu na konieczność zajęcia się obowiązkami domowymi, opieką nad dziećmi lub innymi osobami. Stąd duże znaczenie dla zwiększenia aktywności zawodowej kobiet ma możliwość zapewnienia opieki dzieciom w czasie kiedy matka pracuje, z czym, przynajmniej jeśli chodzi o dostępność przedszkoli i żłobków, nie jest w Polsce najlepiej.

W przypadku mężczyzn czynniki rodzinne nie mają praktycznie znaczenia. Zarówno jeśli chodzi o rezygnację z pracy, jak i np. pracę w niepełnym wymiarze czasu. Ogólnie kobiety pracują mniej od mężczyzn. Z jednej strony jest to skutek obciążenia obowiązkami rodzinnymi, jednak ważne jest też to, że większość z nich chciałaby dłużej pracować, ale nie mogą znaleźć zatrudnienia np. na pełnym etacie.

Sytuacja kobiet na polskim rynku pracy z pewnością jest trudna. Nie tylko wysoka jest stopa bezrobocia, ale długi jest także okres poszukiwania pracy. Młode kobiety zatrudniane są niechętnie, ze względu na brak doświadczenia, a także obawy pracodawców o możliwość pogodzenia obowiązków rodzinnych z zawodowymi. Również kobiety w wieku przedemerytalnym, choć nie mające zobowiązań rodzinnych, są uważane za niezdolne do wydajnej pracy. Z obawy przed utratą pracy chętnie przechodzą one na renty i wcześniejsze emerytury.

Poprawa sytuacji wymaga zmian w świadomości społecznej. Uznania kobiet posiadających dzieci oraz powyżej 50 lat za pełnowartościowych pracowników czy rezygnacji z postrzegania niektórych zawodów jako typowo męskie lub kobiece.

Źródła danych:

1. *Aktywność ekonomiczna ludności Polski III kwartał 2005*, GUS, Warszawa 2006.
2. B. Cichomski, *Aktywność ekonomiczna kobiet i mężczyzn*
www.monitoring.rownystatus.gov.pl/rskim/.
3. B. Cichomski, *Wynagrodzenia kobiet i mężczyzn w latach 1996-2002*,
www.monitoring.rownystatus.gov.pl/rskim/.
4. *Bezrobocie rejestrowane I-III kwartał 2005 r.*, GUS, Warszawa 2005.
5. *Kobiety i mężczyźni na rynku pracy*, GUS, Warszawa 2004.
6. *Koszty pracy w gospodarce narodowej w 2004 r.*, GUS, Warszawa 2005.
7. *Kwartalna informacja o aktywności ekonomicznej ludności I kwartał 2005*, GUS, Warszawa 2005.
8. *Kwartalna informacja o aktywności ekonomicznej ludności IV kwartał 2005*, GUS, Warszawa 2006.
9. *Pracujący w gospodarce narodowej w 2004 r.*, GUS, Warszawa 2005.
10. *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2004 r.*, GUS, Warszawa 2005.
11. *Typowe i nietypowe formy zatrudnienia w Polsce w 2004 r.*, GUS, Warszawa 2005.
12. *Employment in Europe 2005*, European Commission 2006.
http://ec.europa.eu/employment_social/employment_analysis/employ_2005_en.htm